

บทสรุป

การเคลื่อนไหวตามแนวความคิดทางการเมืองแบบตะวันตกในประเทศไทย มีปัจจัยมาจากการปฏิรูปสังคมและการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อิทธิพลจากระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศตะวันตก ทำให้มีปัญญาชนรุ่นใหม่เริ่มมีความต้องการที่จะเข้ามามีบทบาททางการเมือง และเริ่มตั้งปัญหาเกี่ยวกับการมอบให้พระมหากษัตริย์แต่เพียงพระองค์เดียวรับผิดชอบในการบริหารประเทศ ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แรงผลักดันของกระแสความคิดประชาธิปไตยทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์พยายามรักษาเสถียรภาพของตน โดยการแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของระบอบเดิม ความชะงักงันของพัฒนาการทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับแรงผลักดันของกระแสความคิดประชาธิปไตย เป็นรากฐานก่อให้เกิดปัญหาสำคัญทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในขณะเดียวกันการปฏิวัติรัสเซียของพรรคบอลเชวิคซึ่งยึดถือแนวทางสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ แนวความคิดสังคมนิยมเริ่มเป็นที่รู้จักในประเทศไทยในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองตามแนวความคิดสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ในหมู่ชาวจีนและชาวญวน แม้ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวในวงจำกัดและวัตถุประสงค์ในระยะแรกเป็นไปเพื่อผลทางการเมืองภายนอกประเทศมากกว่าที่จะมุ่งล้มล้างระบอบการปกครองในไทย แต่จากการที่แนวความคิดนี้มีหลักการซึ่งขัดต่อคตินิยมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของไทยในหลายประการ เป็นปัจจัยให้รัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องหาทางแก้ไขปัญหานี้ในค่านับควบคู่ไปกับปัญหาการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตย

ปฏิกริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวสะท้อนให้เห็นจากนโยบายซึ่งกำหนดโดยองค์กรสำคัญของรัฐ ได้แก่ องค์กรพระมหากษัตริย์ อภิรัฐมนตรีสภา และเสนาบดีสภา เป็นที่น่าสังเกตว่านโยบายเกี่ยวกับการเผชิญหน้ากับการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตยและแนวความคิดสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลพระบาท

สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นไปในลักษณะที่แตกต่างกัน ในส่วนที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตย ฝ่ายรัฐบาลโดยเฉพาะองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวตระหนักดีว่า กระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยได้ทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะและในภายหน้าประเทศไทยก็ต้องยอมรับแนวความคิดนั้นมาใช้ในการปกครองประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นทางเลือกที่ดีที่สุดก็คือ พยายามให้การเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ประชาชนมีระดับการศึกษาสูงพอที่จะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเพียงพอที่จะเข้ามามีส่วนในการบริหารประเทศเสียก่อน ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้พยายามสร้างสรรค์สถาบันใหม่ที่สอดคล้องกับแนวความคิดประชาธิปไตยขึ้น ดังจะเห็นได้จากในระดับบัณฑิตมีการจัดตั้งสภากรรมการองคมนตรี เพื่อเปิดโอกาสให้ข้าราชการชั้นสูงได้เข้ามามีส่วนรู้เห็นในราชการบ้านเมืองมากขึ้น ส่วนในระดับล่างก็ได้พยายามที่จะจัดตั้งเทศบาลเพื่อให้ราษฎรคุ้นเคยกับการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น ก่อนที่จะเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการปกครองโดยส่วนรวม ในขั้นสุดท้ายเมื่อเห็นว่ากระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยของคนรุ่นใหม่ในเขตกรุงเทพฯทวีความรุนแรงมากขึ้น รัฐบาลก็ได้พิจารณาถึงปัญหาที่จะเปลี่ยนนโยบายเป็นให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างทันทีทันใดโดยการพระราชทานรัฐธรรมนูญ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเป็นไปตามความต้องการของฝ่ายรัฐบาล และเพื่อเสถียรภาพของพระราชบัลลังก์ ด้วยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พยายามดำเนินนโยบายในหลายประการเพื่อปรับระบอบเดิมให้เข้ากับแนวความคิดประชาธิปไตย ตลอดสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ในทางตรงกันข้าม รัฐบาลกลับมุ่งที่จะปราบปรามการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดมาร์กซิสต์เพื่อยับยั้งมิให้แนวความคิดนี้แผ่ขยายไปในวงกว้าง ทั้งนี้เพราะแม้ว่ากิจกรรมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย หรือที่เข้าใจกันว่า คณะคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ภายใต้ความสนับสนุนของพรรคคอมมิวนิสต์ทะเลใต้ ซึ่งเป็นสาขาสำหรับภาคตะวันออกไกลขององค์การ โคมินเทิร์นจะมีขอบเขตจำกัด ทั้งในค่านสมาชิกประกอบด้วยชาวจีนและชาวจีนจำนวนน้อย ทั้งในค่านวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานในระยะแรกคือ

ต้องการจะหากำลังสนับสนุนเพื่อผลทางการเมืองในประเทศจีนและประเทศญวนมากกว่าที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทย รวมทั้งวิธีดำเนินการก็จำกัดอยู่เฉพาะการเผยแพร่เอกสารและใบปลิวเพื่อชักจูงให้ชนชั้นกรรมาชีพเลื่อมใสในอุดมการณ์มาร์กซิสต์ แต่จากการที่หลักการของแนวความคิดมาร์กซิสต์เน้นในเรื่องการใช้กำลังและความรุนแรงในการล้มล้างระบอบการปกครองแบบเดิม ตลอดจนมีความขัดแย้งกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมไทยอย่างมาก ก็ทำให้รัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเห็นว่า ควรจะปราบปรามการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดนี้เสียตั้งแต่ในระยะเริ่มแรก ก่อนที่จะแผ่ขยายออกไปจนถึงขั้นที่จะเป็นอันตรายต่อประเทศชาติและราชบัลลังก์

มาตรการปราบปรามการแผ่ขยายแนวความคิดมาร์กซิสต์ของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในประการแรก คือ การเนรเทศคนต่างด้าวซึ่งมักจะได้อีก ชาวจีนและชาวญวนที่เข้ามาเผยแพร่แนวความคิดนี้ เพื่อชักจูงบุคคลที่จะเข้ามาอุยงให้ชนชั้นกรรมาชีพในประเทศไทยมีความเห็นคล้อยตามหลักการของลัทธิมาร์กซิสต์ ในเวลาต่อมาเมื่อฝ่ายรัฐบาลเห็นว่า การใช้มาตรการเนรเทศแต่เพียงประการเดียวมิอาจจะยับยั้งการเข้ามาดำเนินกิจกรรมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ภายนอกประเทศได้ เพราะการเนรเทศแต่เพียงอย่างเดียวโดยมิได้มีการลงโทษทางอาญา ไม่อาจทำให้บุคคลเหล่านั้นเช็ดหลายได้ จึงปรากฏหลักฐานว่าชาวจีนและชาวญวนซึ่งเลื่อมใสในลัทธิคอมมิวนิสต์ยังคงลักลอบเข้ามาในประเทศไทยเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ของตนอยู่เนือง ๆ ฝ่ายรัฐบาลจึงได้พิจารณาออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีบทบัญญัติลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และผู้ที่เลื่อมใสในแนวความคิดนี้ นอกจากนี้รัฐบาลยังมีการติดต่อให้ความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของฝ่ายคอมมิวนิสต์เพื่อที่จะให้การปราบปรามมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลของการดำเนินนโยบายของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดประชาธิปไตย และสังคมนิยมมีลักษณะแตกต่างกันออกไป จากการที่คณะราษฎรได้เข้าทำการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ทำให้สรุปได้ว่าฝ่ายรัฐบาลไม่ประสบความสำเร็จในการที่จะให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบค่อยเป็นค่อยไป

ทั้งนี้อาจจะสรุปข้อผิดพลาดของฝ่ายรัฐบาลในการดำเนินนโยบายเรื่องนี้ได้ ดังนี้ ประการแรก การที่องค์กรสำคัญในการบริหารประเทศประกอบด้วยพระราชวงศ์ เป็นส่วนมาก โดยเฉพาะในอภิรัฐมนตรีสภาซึ่งคนทั่วไปเห็นว่าเป็นสิทธิผูกขาดของ พระราชวงศ์ ทำให้ปัญหาชนรุ่นใหม่ที่สะสมความรู้สึกที่ว่าระบอบการปกครองแบบเก่า ไม่เอื้ออำนวยให้สามัญชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศ และกลุ่มพระราชวงศ์ ย่อมจะดำเนินนโยบายใด ๆ เพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายตน คนรุ่นใหม่นี้จึงไม่อาจมีความหวังว่ากลุ่มอำนาจเก่าจะยินยอมเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยซึ่ง จะทำให้สถานการณ์ดีขึ้นเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตนเปลี่ยนแปลงไป ประการที่สอง ความบกพร่องในการเผยแพร่นโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยไม่สอดคล้องกับความตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มปัญญาชนรุ่นใหม่ที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจและไม่แน่ใจใน ท้าทีของรัฐบาลมากขึ้น ประการสุดท้ายความล่าช้าในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบาย เปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างเป็นขั้นตอน อาทิเช่น ความล่าช้าในการจัดตั้งเทศบาล ความลังเลใจในเรื่องการพระราชทานรัฐธรรมนูญ ทำให้กลุ่มปัญญาชนรุ่นใหม่ที่แม้ว่าจะ เป็นคนกลุ่มน้อยแต่มีพลังและแรงผลักดันเพียงพอ มีอาจจะร้องขอให้รัฐบาลสมบูรณา- ญาสิทธิราชย์หยิบยื่นประชาธิปไตยให้ การปฏิวัติวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ จึง เกิดขึ้น

ในขณะเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสบผลสำเร็จพอสมควร ในการปราบปรามการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดสังคมนิยม แบบคอมมิวนิสต์ ปรากฏว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่สามารถแผ่ขยายการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนไปในวงกว้าง มีหลักฐานปรากฏว่าจากมาตรการต่าง ๆ ของฝ่ายรัฐบาล ทำให้กิจกรรมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ประสบความชะงักงัน หัวหน้าและกรรมการคนสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์สยามถูกเนรเทศและลงโทษทางอาญาเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ จากการทำมีปัจจัยเอื้อสำคัญสองประการ คือ ประการแรก การที่คนไทยส่วนใหญ่ในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นปัญญาชนรุ่นใหม่ที่ชนชั้นกรรมาชีพและบุคคลโดยทั่วไป พิจารณาว่าอุดมการณ์ คอมมิวนิสต์เป็นของต่างชาติ และขัดกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของไทย ตลอดจนคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา ยิ่งกว่านั้นการที่กลุ่มปัญญาชนรุ่นใหม่มีความนิยม

ในแนวความคิดประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับคตินิยมของสังคมไทยมากกว่า และการที่ชนชั้นกรรมาชีพของไทย ได้แก่ กรรมกร ชาวนา และพลทหาร ซึ่งเป็นเป้าหมาย ในการปลุกระดมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ยังไม่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจมากพอที่จะทำให้เห็นว่ แนวทางมาร์กซิสม์เป็นวิถีทางเดียวที่จะช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกตนดีขึ้นได้ ประการ ที่สองพรรคคอมมิวนิสต์สยามยังมีข้อบกพร่องในการดำเนินงานในระยะแรกอยู่มาก อาทิใน ด้านคุณภาพและประสิทธิภาพของสมาชิก ตลอดจนความผิดพลาดในการดำเนินงาน เช่น การใช้วิธีการข่มขู่ หรือ แสดงความมุ่งร้ายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ค่ายเห่กู่ อาชญากรรม ใ้ได้ว่าจากปัจจัยสองประการนี้ ทำให้รัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯซึ่งมุ่งที่จะยับยั้ง การเคลื่อนไหวตามแนวความคิดสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์โดยมาตรการปราบปราม สามารถ ทำให้กิจกรรมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในตอนปลายสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์อยู่ในวงจำกัดได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

เอกสารต้นฉบับภาษาไทย

เอกสารต้นฉบับไม้พิมพ์

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๔๕/๒ พระราชกุมารและนักเรียนสามัญที่ส่งออกไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ (๑๐ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๕ - ๑๘ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๗.)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๔๕/๕ พระราชกุมารและนักเรียนสามัญ ที่ส่งไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ (๒ เม.ย. ร.ศ. ๑๐๕ - ๑๔ ส.ค. ร.ศ. ๑๑๑.)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๔๕/๗ พระราชกุมารและนักเรียนสามัญที่ส่งไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ (๒๘ เม.ย. ร.ศ. ๑๑๒ - ๒๔ มี.ค. ร.ศ. ๑๑๓.)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๔๕/๒๗ รายงานพระยาราชนัดดาสุโขทัย (๒ เม.ย. ร.ศ. ๑๑๕ - ๓๐ เม.ย. ร.ศ. ๑๒๐.)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๔๕/๒๘ พระราชกุมารและนักเรียนสามัญที่ส่งไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ (๒๒ พ.ค. - ๑๕ ม.ค. ร.ศ. ๑๑๕.)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๕ ค.๔๕/๒๙ พระราชกุมารและนักเรียนสามัญที่ส่งไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ (๑๔ ส.ค. - ๒๘ มี.ค. ร.ศ. ๑๑๕.)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๕ บ.๑๔/๑ เจ้านายและข้าราชการกราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน (๘ ม.ค. ร.ศ. ๑๐๓.)

- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๕ บ.๑๔/๔ พระราชดำรัสตอบ
ความเห็นของผู้ที่จะให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง
จ.ศ. ๑๒๔๗ (พ.ค. ๑๐๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๕ รล.๕/๕ ประกาศตั้งตำแหน่ง
เสนาบดี ๑๒ กระทรวง (๑ เม.ย. ร.ศ. ๑๑๑.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๕ รล.๕/๖ เรื่องข้อบังคับที่ประชุม
เสนาบดี (๑๕ เม.ย. ร.ศ. ๑๑๑.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๔/๕ ทูตและกงสุลรัสเซีย
ประจำกรุงเทพฯ (๑๐ พ.ย. ๒๔๕๔ - ๒ พ.ย. ๒๔๖๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๒๒/๑๓ เรื่องการจลาจลใน
ประเทศรัสเซียและเรื่องเปลี่ยนฉลากแผ่นดินกับเรื่อง
ตั้งรัฐบาลรัสเซียชั่วคราว (๑๖ มี.ค. ๒๔๕๕ -
๘ มี.ค. ๒๔๖๑.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๑๒/๒๑ จินโนตอบ
หนังสือพิมพ์ไทย เรื่องคนจีนเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร
(๒๕ เม.ย. ๒๔๕๘.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๓.๑/๖๔ เจ้าพระยายมราช
(๑๒ พ.ย. ๒๔๕๓ - ๓ มี.ค. ๒๔๖๖.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๔.๓/๒ เจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัย
เสด็จเข้าทรงเรียนวิชาทหารบก ณ. โรงเรียนนายร้อย
ที่วูลลิธิ (๒๑ พ.ย. ๒๔๕๓ - ๑ ก.พ. ๒๔๕๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๔.๓/๑๒ เจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัย
มีพระประสงค์จะเข้าเรียนวิชาทหารในฝรั่งเศส
(๑๔ ก.ค. ๒๔๖๔.)

- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๖ ส.ป.๐๐๑/๖ ความเห็นเรื่องควรจัด
ให้ม็สมาชิกรัฐมนตรีได้มีการทำงานและออกพระราชบัญญัติกำหนด
หน้าที่ของสภา (๒๑ - ๓๐ เม.ย. ๒๔๖๐.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ศ.๑๔/๓ ฐานะการเงินแผ่นดินและเงิน
สเตอร์ลิง กับเรื่องลดราคาเงินบาท พ.ศ. ๒๔๗๔ (เกี่ยวกับ
ต่างประเทศ) (๑๕ ต.ค. - ๓ ธ.ค. ๒๔๗๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ศ.๑๕/๕ อนุกรรมการเสนาบดีสภา
พิจารณางบประมาณแผ่นดิน และกรรมการพิจารณาการภาษีอากร
(๑ ก.ค. ๒๔๗๓ - ๕ เม.ย. ๒๔๗๕.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ศ.๑๕.๓/๑ ฐานะทางการเงินและ
คัตทองงบประมาณเข้าสู่คุณภาพ (๘ ม.ค. ๒๔๖๘-๘ เม.ย. ๒๔๖๙.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ศ.๑/๒๔ ญวนที่เป็นพวกคอมมิวนิสต์
(๑๔ มี.ย. ๒๔๗๓ - ๒๗ พ.ย. ๒๔๗๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ บ.๒.๑/๗ นายภักดิ์, นายไทย
เห็นควรตั้งกฎหมายคอนสตีชัน (๕ ธ.ค. ๒๔๖๘)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ บ.๓.๑/๒๐ ข่าวลือว่าจะมีผู้ทำร้าย
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในงานฉลองพระนครครบ ๑๕๐ ปี
(๓๐ มี.ค. ๒๔๗๔ - ๒ เม.ย. ๒๔๗๕.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ พ.๗/๒ วางระเบียบการของสภาเผยแผ่
พาณิชย์และว่าด้วยตำแหน่งนายกและกรรมการของสภา
(๑๘ มี.ย. ๒๔๖๙ - ๒๘ พ.ค. ๒๔๗๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ พ.๑๓/๔ สำนักงานกรรมการ
(๗ เม.ย. ๒๔๗๐ - ๗ มี.ย. ๒๔๗๐.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๗.๕/๑ จัดการประชาธิปไตย
(เทศบาล) (๑๒ ต.ค. ๒๔๖๙ - ๑๑ ก.ย. ๒๔๗๑.)

- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๗.๕/๒ พระราชบัญญัติเทศบาล
(๑๖ เม.ย. ๒๔๗๒ - มี.ย. ๒๔๗๕.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๑๘/๑ รายงานเรื่องเงินกู้ความไม่
เรียบร้อย (๑๘ มี.ค. ๒๔๖๘ - ๑๕ เม.ย. ๒๔๗๓.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๑๘/๘ พวกจีน มีการประชุมทำการ
เคารพพุนยัตเซนและคำร่วห้ามปราม (๑๓ - ๒๔ มี.ย. ๒๔๗๒.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๑๘/๑๒ รายงานเรื่องเงินกู้ความไม่
เรียบร้อย (๑๕ เม.ย. ๒๔๗๓ - ๑ ส.ค. ๒๔๗๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๑๘/๑๓ ผู้หญิงพวกคอมมิวนิสต์ าลา
(๑๓ - ๑๖ ธ.ค. ๒๔๗๓.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๒๑/๓ เนรเทศนายจิวักวง หรือ
ชินบู๊กวง นายล้มหยงยี (๒๖ ก.ค. ๒๔๗๐.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๒๑/๖ เนรเทศจีน (๑๑ มี.ค. ๒๔๗๐
- ๑๖ เม.ย. ๒๔๗๓.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๒๑/๕ เนรเทศญวน (๑๔ - ๑๗ มี.ย.
๒๔๗๓.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๒๖.๔/๑๔๒ การปกครองโดยลักษณะ
เทศบาลซึ่งอธิบดีกรมสาธารณสุขทรงแสดงในที่ประชุมเทศา
พ.ศ. ๒๔๗๒ (๑๕ - ๒๘ พ.ย. ๒๔๗๓.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๑/๖๑ หลักการเนรเทศ
(๑๖ เม.ย. ๒๔๗๒.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๒ ตั้งองคมนตรี (๒ ธ.ค. ๒๔๖๘
- ๒๘ มี.ค. ๒๔๗๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๓ พระราชบัญญัติองคมนตรี
(๒๗ ธ.ค. ๒๔๖๕ - ๘ มี.ย. ๒๔๗๐.)

- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๔ พระราชบัญญัติองคมนตรี
(๑๑ เม.ย. ๒๔๗๐ - ๑๕ ส.ค. ๒๔๗๒.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๖ ตั้งกรรมการองคมนตรี
(๒๕ ส.ค. ๒๔๗๐ - ๘ เม.ย. ๒๔๗๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๕ การประชุมองคมนตรี
(๓๐ พ.ย. ๒๔๗๐ - ๗ พ.ค. ๒๔๗๑.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๑๒ เปิดที่ประชุมกรรมการ
องคมนตรี และเรื่องตั้งสภานายก อุปนายก และเลขาธิการ
(๓ ธ.ค. ๒๔๗๐ - ๘ เม.ย. ๒๔๗๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๑๓ ขอบังคับสภากรรมการ
องคมนตรี (๘ ธ.ค. ๒๔๗๐ - ๑๕ มิ.ย. ๒๔๗๒.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๑๔ หาของเลี้ยงกรรมการ
องคมนตรี (๑๐ ม.ค. - ๑๕ ก.พ. ๒๔๗๐.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๑๕ บัญชีวันมาประชุมกรรมการ
องคมนตรี (๑ เม.ย. - ๓๐ ก.ย. ๒๔๗๑.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๑๖ หนังสือพิมพ์คัด เกี่ยวกับ
เรื่ององคมนตรี (๒ เม.ย. - ๘ มิ.ย. ๒๔๗๑.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๑๘ รายงานประชุมกรรมการ
องคมนตรี (๑ มิ.ย. ๒๔๗๑ - ๘ เม.ย. ๒๔๗๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๑๕ กรรมการองคมนตรี ปรีक्षा
เรื่องพระราชบัญญัติที่ดิน ภาษีเรือ โรงร่น และลักษณะทุลเกล้า
ถวายเป็นฎีกา (๑๒ มิ.ย. ๒๔๗๑ - ๒๑ เม.ย. ๒๔๗๔.)
- ..... เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๒๒ กรรมการองคมนตรี ปรีक्षा
เรื่องประมวลแพ่ง (๓๑ ม.ค. ๒๔๗๒ - ๑๓ ส.ค. ๒๔๗๓.)

- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๒๓ ระเบียบการที่จะให้คน
ภายนอกเข้าไปฟังการประชุมกรรมการองคมนตรี และเรื่อง
การอารักขากับให้กระทรวงวังช่วยเหลือการต่าง ๆ
(๑๐ เม.ย. - ๑๔ พ.ค. ๒๔๗๔.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๖/๒๕ ให้กรรมการองคมนตรี
ถวายความเห็นด้วยเรื่องราชการต่าง ๆ (๓๑ ธ.ค. ๒๔๗๔.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๗/๑ ตั้งอภิรัฐมนตรี
(๒๘ พ.ย. ๒๔๖๘ - ๒๑ พ.ค. ๒๔๗๔.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๗/๒ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี
แสดงความเห็นเรื่องให้จัดตั้งสภารัฐมนตรี (๑๘ - ๒๒ กค.
๒๔๖๘.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๑๐.๑/๗ นายปรีดี พนมยงค์
(๒๕ มี.ค. ๒๔๖๘ - ๔ เม.ย. ๒๔๗๐.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๑๐.๓/๑ รายงานการเล่าเรียน
นักเรียนนอก (๒๒ พ.ค. ๒๔๖๘ - ๔ มี.ค. ๒๔๗๔.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๑๕.๒/๑๐ หนังสือพิมพ์สยามรีวิ
(๑๐ ก.ค. - ๑ ส.ค. ๒๔๗๐.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ รล.๕๕/๒๘ พิมพ์หนังสือแจกในงาน
พระราชกุศล (๑๖ ส.ค. - ๑๑ พ.ย. ๒๔๗๐.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๔๒/๔๕ ร่างพระราชบัญญัติ
การเดินทางเข้าในพระราชอาณาจักร (๒๕ พ.ย. ๒๔๖๘
- ๓ ส.ค. ๒๔๗๐.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๔๒/๖๗ ปรีกษาร่างพระราช
บัญญัติองคมนตรี (๑๓ เม.ย. - ๑๕ ส.ค. ๒๔๗๐.)

- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๒/๔๗ เรื่องบอลเชวิค
(๒๐ ส.ค. - ๒๖ พ.ค. ๒๔๗๐.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๒/๓๐๗ (๓) กระทรวง
มหาดไทยขอเรียนพระราชปฏิบัติจับกุมพวกญวน คอมมิวนิสต์
จังหวัดพิจิตร (๒๗ พ.ค. - ๒ พ.ย. ๒๔๗๓.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๒/๓๑๗ ร่างพระราชบัญญัติ
เทศบาล (๒๗ ธ.ค. - ๑๗ ม.ค. ๒๔๗๓.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๓/๑ อภิรัฐมนตรี
(๕ เม.ย. ๒๔๖๕ - เม.ย. ๒๔๗๑.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๓/๓๒ บันทึกการปกครอง
(๒๓ ก.ค. - ๑ ส.ค. ๒๔๖๕.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๓/๖๑ บอลเชวิค ทอน
ฮอลันดา (๒๔ มี.ค. ๒๔๖๕.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๓/๖๖ บอลเชวิค พ.ศ.๒๔๗๐
(๑๔ เม.ย. - ๒๗ พ.ค. ๒๔๗๐.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๓/๘๖ จัดการสุขาภิบาลคาม
หัวเมือง (ความเห็น เซอร์ เอก วาร์กุก
(๑๓ พ.ค. - ๑๔ พ.ย. ๒๔๗๐.)
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๓/๕๕ เรื่องทรงปรึกษา
ตั้งตำแหน่งเสนาบดีมหาดไทย แทนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวง
ลพบุรีราเมศวร์ ซึ่งประชวร กราบถวายบังคมลาไปพัก
รักษาพระองค์ในยุโรป พ.ศ. ๒๔๗๐.
- ..... . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๕๓/๑๘๗ เอกสารเงินเกี่ยว
แก่การคอมมิวนิสต์ (๒๐ ก.พ. ๒๔๗๒ - ๔ พ.ค. ๒๔๗๓.)

- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๔๗/๒๐๓ สำเนาคำแปล
หนังสือสมาคมยุวนที่เมืองกวางเจา (๑๕ พ.ย. -
๑๑ ธ.ค. ๒๔๗๓.)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๔๗/๒๔๒ ลับ. โปรกเกล้าฯ
ให้ส่งบันทึกความเห็นของเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ
นายเรมอนด์ บี. สตีเวนส์ พระยาศรีวิสารวาจา เรื่อง
"เค้าโครงแห่งระบบการปกครองที่จะเปลี่ยนแปลง"
(๑๒ มี.ค. ๒๔๗๔.)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๒/๓๓๕ เจ้าพระยามหิธร
(๕ ม.ค. ๒๔๖๗ - ๒๒ ธ.ค. ๒๔๘๑.)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ กระทรวงเกษตรธิการ (เพิ่มเติม)
กรมแร่ แฟ้ม ๒/๘๘ เรื่องตรวจตราพวกบอลเชวิคยุ้ง
กรรมกรเหมืองแร่
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ กระทรวงเกษตรธิการ (เพิ่มเติม)
แฟ้ม ๑๓/๑๗๕ Labour Bureau โครงการเกื้อหนุน
กรรมกรไทย.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ๑/๔๔ บันทึกทูตสยามกรุงวอชิงตันว่าด้วยการ
เปลี่ยนแปลงรัฐบาลสยาม.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ ๒/๑๐๕ ผู้มีชื่อต้องการว่า แดชแพร์หรือนิยมลัทธิ
คอมมิวนิสต์.

ห้องสมุดขวัญฉาย หอจดหมายเหตุแห่งชาติ จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๕ จ.ศ. ๑๒๓๖
มัตที่ ๑๕๓ เล่ม ๓ เรื่องประวัติเคาน์ซิล แผลจากฉบับภาษาอังกฤษ
อังกฤษ

_____ . จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๕ มัตที่ ๑๕๖ เล่มที่ ๕.

เอกสารชั้นต้นที่พิมพ์

จดหมายเหตुरายวันในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๗. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.จ. ชัชวาลิก
เกษมสันต์ ๑ สิงหาคม ๒๕๑๗).

จดหมายเหตุเสด็จประพาสในรัชกาลที่ ๕ เสด็จเมืองสิงคโปร์และเมืองเบตาเวียครั้งแรก
และเสด็จประพาสอินเควีย. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นาวาตรี
หลวงสุรินทรเสณี ร.น., ๒๕๑๒).

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. เล่ม ๓. พระนคร : คุรุสภา, ๒๕๐๖.

✓ จุลจักรพงษ์, พระองค์เจ้า. เจ้าชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร : คลังวิทยา,
๒๕๐๕.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัคคิยา กรรณสูต. รวมเอกสารการเมืองการปกครองไทย.
พระนคร : โครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์ฯ, ๒๕๑๘.

พระราชหัตถเลขาและหนังสือกราบบังคมทูลของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี.
เล่ม ๒. พระนคร : คุรุสภา, ๒๕๐๖.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่องหมื่นประมาทศาล ตบตา
นายอำนาจ และหนามยอกเอาหนามบ่ง. พระนคร : ศึกษารัชมัทพณิชย์,
๒๕๐๖.

"พระราชบัญญัติเคาน์ซิลออฟสเตต", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑ จ.ศ. ๑๒๓๖
(พ.ศ. ๒๔๑๗).

"พระราชบัญญัติปรีวีเคาน์ซิล", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑ จ.ศ. ๑๒๓๖
(พ.ศ. ๒๔๑๗).

"ประกาศว่าด้วยการตั้งเคาน์ซิล", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑ จ.ศ. ๑๒๓๖
(พ.ศ. ๒๔๑๗).

"พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. ๑๑๖", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๔

ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐).

"พระราชดำริสแกพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทและผู้แทนรัฐบาล
ต่างประเทศ ในโอกาสเสด็จกลับจากยุโรป พ.ศ. ๒๔๔๐",

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๒๔ พ.ศ. ๒๔๔๐.

"พระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๗", ราชกิจจานุเบกษา,

เล่ม ๒๕ ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๑).

"ประกาศตั้งสภานายก และกรรมการสภาการคลัง", ราชกิจจานุเบกษา,

เล่ม ๓๕ แผนกกฎหมาย ภาค ๑ พ.ศ. ๒๔๖๕.

"พระราชดำริในวันเปิดประชุมองคมนตรี", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๔๒

ตอนพิเศษ พ.ศ. ๒๔๖๕.

"พระราชบัญญัติจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก พ.ศ. ๒๔๖๕", ราชกิจจานุเบกษา,

เล่มที่ ๔๓ พ.ศ. ๒๔๖๕.

"พระราชบัญญัติสมุคเอกสาร น.ส.พ. ๒๔๗๐" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๔๔

พ.ศ. ๒๔๗๐.

เอกสารชั้นรองภาษาไทย

จมนอมรกรรมารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช). คู่มือธานีเมืองประชาธิปไตยของพระบาท

สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (เรียบเรียงตามมติคณะกรรมการ

เรื่องคู่มือธานี หอสมุดแห่งชาติ พิมพ์ในงานพระบรมราชานุสรณ์

๑๐ - ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๓).

จักรปาณีสรีศรีลวิสุทธิ, หลวง. เรื่องของเจ้าพระยามหิธร. (พิมพ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพเจ้าพระยามหิธร (ลออ ไกรฤกษ์) ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๕).

จุลจักรพงษ์, พระองค์เจ้า. เกิดวังปารุสก. เล่ม ๒. พระนคร : อุดม, ๒๔๘๔.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การเมือง - การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง. พระนคร :
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕. (เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม).

ร่างรัฐธรรมนูญของพระปกเกล้า พระนคร : ม.ป.ท. (เอกสารโรเนียว
เย็บเล่ม).

สารนิพนธ์ของเทียนวรรณ. พระนคร : องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยราม-
คำแหง, ๒๕๑๓.

ณรงค์ พวงพิศ. นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร : บรรณกิจ, ๒๕๑๘.

ณัฐดิ สุทธิสงคราม. พระเกียรติประวัติของจอมพลเรือสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระ
นครสวรรค์พนิต. พระนคร : กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๐๘.

เคื่อน บุญนาค. ท่านปรี่ตรีสุนทรโวหาร ใฝ่ดวงแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก.
พระนคร : สามัคคีธรรม, ๒๕๑๓.

ชานินทร์ กรัยวิเชียร. การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๓.

ลัทธิและวิธีการของคอมมิวนิสต์. พิมพ์ครั้งที่ ๓ พระนคร : โรงพิมพ์
ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, ๒๕๑๓.

น. ชญาคุณม์. วิวัฒนาการของมาร์กซิสต์. พระนคร : เคล็ดไทย, ๒๕๑๖.

นรรนิติ เศรษฐบุตร และ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ข่าวความบันเทิงพระยาทรงสุริยเดช.
กรุงเทพฯ : สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๔.

ประยูทธ สิทธิพันธ์. แผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง. พระนคร : ธรรมเสวี, ๒๕๐๑.

ประสงค์สม บริพัตร, ม.จ.หญิง. บันทึกความทรงจำบางเรื่อง. (พิมพ์ในงาน
พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส. ๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๕).

ปรึคิ พนมยงค์. คำอธิบายกฎหมายปกครอง. พระนคร : สำนักงานนายกรัฐมนตรี .

พิมพ์ครั้งแรก, ๒๕๑๓.

พิทยลาภพฤฒิยากร, กรมหมื่น. ชุมนุมนิพนธ์. พระนคร : สมาคมสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๗.

✓ _____ . ประวัติเจ้าพระยาบรมราชโสมมเทพเจ้าอยู่หัว.
พระนคร : บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

✓ _____ . อัครราชทูตของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร. (พิมพ์ในงาน
พระราชทานเพลิงพระศพ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร
๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๗).

ราชบัณฑิตยสถาน. เฉลิมพระยศเจ้านาย. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
๒๕๓๒.

วิจารณ์ทวารวดี. การเมืองการปกครองของกรุงสยาม. พระนคร : ไทยใหม่,
๒๕๓๕

วิชัย ประสงค์. แผ่นดินพระปกเกล้า. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสาส์น, ๒๕๐๕.

ศิลป์ชัย ชาญเฉลิม. เจ้าฟ้าประชาธิปก. พระนคร : ไทยเซเชม, ๒๕๕๑.

ศิลป์ปาการ, กรม. ราชสกุลวงศ์. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๑๒.

(พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายสนั่น บุญยศิริสัมพันธ์).

✓ สงบบ สุริยินทร์. เทียนวรรณ. พิมพ์ครั้งที่ ๒ พระนคร : สิริยินทร์, ๒๕๑๐.

✓ สถิตย์ เสมานิล. วิสาสะ. พระนคร : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย,
๒๕๑๔.

✓ สนิท เจริญรัฐ. ไอ้ว่า... อาณาประชาราษฎร์. พระนคร : แพรวพิทยา, ๒๕๐๗.
สายหยุด เกิดผล และ สมชัย รักรวิจิตร. อนาคตของไทย. พระนคร : กรุงเทพฯ
- การพิมพ์, ๒๕๑๘.

✓ สุจริต ดาวรสข. พระประวัติและงานศิลปะของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๑.

เสลา เราชะรุจิ. ประสบการณ์ ๓๔ ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย. พระนคร :

แพรวพินทยา, ๒๕๐๙.

หอสมุดแห่งชาติ. วารสารและหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๓๘๗ -

๒๔๗๗. พระนคร, ๒๕๑๓.

เหรียญ ศรีจันทร์ และ เนตร พูนวิวัฒน์. กบฏ ร.ศ. ๑๓๐. พิมพ์ครั้งที่ ๔

พระนคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๑๗.

หนังสือพิมพ์

เคลิเมนต์, ๒ เมษายน ๒๔๗๑.

ตูลวิภาคพจนกิจ, เล่มที่ ๖, ๘ กันยายน ร.ศ. ๑๒๕.

บางกอกการเมือง, ๒๘ เมษายน ๒๔๗๐.

_____, ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๗๐.

_____, ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๗๑.

_____, ๘ มิถุนายน ๒๔๗๑.

_____, ๓๐ มิถุนายน ๒๔๗๑.

_____, ๒๖ พฤษภาคม ๒๔๗๔.

ไทยหนุ่ม, ๓ ธันวาคม ๒๔๗๐.

_____, ๒ สิงหาคม ๒๔๗๑.

พิมพ์ไทย, ๒๐ เมษายน ๒๔๗๐.

ราษฎร, ๙ มกราคม ๒๔๗๑.

_____, ๑๑ มกราคม ๒๔๗๑.

_____, ๑๔ มกราคม ๒๔๗๑.

ศรีกรุง, ๓ ธันวาคม ๒๔๗๐.

_____, ๑๓ สิงหาคม ๒๔๗๑.

สยามรัฐ, ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๗๐.

The New York Times, April 28, 1931.

_____, April 29, 1931.

วิทยานิพนธ์

- จุลดา งอนรณ, ม.ล. "กำเนิดของลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย" วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓.
(อัครสำเนา).
- ✓ นลอง สุนทราวณิชย์. "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทยตั้งแต่
ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชา
ประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๖. (อัครสำเนา).
- ชาอุทัย รัตนวิบูลย์. "บทบาทของอภิรัฐมนตรีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า-
เจ้าอยู่หัว" วิทยานิพนธ์ แผนกวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ ๒๕๑๕. (อัครสำเนา).
- ✓ พรเพ็ญ สันตะกุล. "การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-
เจ้าอยู่หัว" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๗. (อัครสำเนา).
- พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. "บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่การเปลี่ยน-
แปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒" วิทยา
นิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๕๑๖. (อัครสำเนา).
- ✓ ภูมิรัตน์ หักชาติพงศ์. "กลวิธีบ่อนทำลายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย"
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๐. (อัครสำเนา).

✓ มัทนา เกษกมล. "การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องการเมืองและการปกครอง
ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๗.
(อักษรสำนวนา).

✓ ศิริวิรัตน์ นีละคุปต์ "การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ เรื่องประชาธิปไตยในประเทศไทย"
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย ๒๕๐๗ (อักษรสำนวนา).

เอกสารชั้นต้นภาษาอังกฤษ

เอกสารที่ยังไม่ตีพิมพ์

Great Britain Foreign Office, F. 183/183/40, December 11, 1924.

_____, F. 1637/183/40, April 6, 1925.

_____, F. 5714/183/40, November 19, 1925.

_____, F. 6166/183/40, November 19, 1925,

_____, F. 6257/183/40, November 26, 1925.

_____, F. 6256/183/40, December 1, 1925.

_____, F. 3975/78/40, August 23, 1926.

_____, F. 1903/1903/40, January 28, 1927.

_____, F. 2874/2874/40, February 22, 1927.

_____, F. 4058/2987/40, March 23, 1927.

_____, F. 7775/7775/40, August 12, 1927.

_____, F. 1708/1708/40, January 5, 1932.

_____, F. 730/730/40, January 29, 1932.

_____, F. 5918/4260/40, June 29, 1932.

United States, Department of State, Despatches from Siam, May 14,
1927.

เอกสารชั้นต้นที่พิมพ์

Batsan, Benjamin. Siam's Political Future : Documents from the End
of the Absolute Monarchy. (Cornell Data Paper No. 96, July
1947).

Economic Affairs, the ministry of. Statistical Yearbook of the
Kingdom of Siam B.E. 2474 - 2475 (1931 - 1933). Bangkok :
The Bangkok Times Press, 1935.

Lenin, V.I. State and Revolution. New York : International Publishers,
1934.

_____. What is to Be Don. New York International Publishers, 1929.

Marx, Carl and Engels. Manifesto of the Communist Party : Translated
by Samuel Moore. Moscow : Progress Publisher, 1971.

Marx, Carl. Wage Labour and Capital. New York : International Publishers.
1933.

เอกสารชั้นรองภาษาอังกฤษ

Buss, Claude A. Asia in the Modern World. New York : The
Macmillan, 1964.

Hunt, Carew R.N. The Theory and Practice of Coummunism. New York. :
The Macmillan, 1962.

Poole, Peter A. The Vietnamese in Thailand. New York : Cornell University Press, 1970.

Trager, Frank A. (ed.) Marxism in S.E. Asia. 2d ed. California : Stanford University Press, 1965.

Wilson, David A. Politics in Thailand. N.Y.:Cornell University Press, 1917.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผนวก ก.

พระประวัติอภิรัฐมนตรี

๑. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

พระนามเดิม เจ้าฟ้าภาณุรังสีสว่างวงศ์ เป็นพระราชอนุชาร่วมพระราชชนนี ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับการศึกษาตามขัดติยราชประเพณีและทรงฝึกฝนวิชาภาษาอังกฤษกับ นายแฟรงค์เกอร์สัน (Mr. Francis George Patterson) ใน พ.ศ. ๒๔๑๖ ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประพาสสิงคโปร์ และปัตตาเวีย ทรงได้รับการแต่งตั้งเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงกลาโหม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชสมัยต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นจอมพลทหารบก จอมพลเรือ และจเรทหารบกทหารเรือ ทั่วไป^๒ รวมทั้งเป็นประธานกรรมการตรวจจัดงบประมาณการรับจ่ายเงินแผ่นดิน ในขณะทรงได้รับสถาปนาเป็นอภิรัฐมนตรีมีพระชนมายุ ๒๒ พรรษา

สมเด็จพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงมีพระอัธยาศัยซื่อตรง จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เชื่อเพื่อเนื้อเนื้อต่อพระบรมวงศานุวงศ์ตลอดจนชนทุกชั้น ทรงเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไป จนได้รับการถวายพระนามว่า "หลักเมือง"^๓ หูดอังกฤษมีความเห็นว่า พระองค์มิได้มีบทบาทที่แท้จริงทางการเมืองอีกต่อไป และเห็นว่าทรงมีแนวความคิดแบบเก่า แต่มีใจเป็นพวกฝ่ายต่อต้าน ทรงมีความเชื่ออย่างมั่นคงในเทวสิทธิ์ (divine right)

^๑ สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี.

^๒ กรมศิลปากร, ราชสกุลวงศ์ (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสนั่น บุญยศิริสัมพันธ์, พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๑๒), หน้า ๕๖.

^๓ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เกศวังปารุสก์ เล่ม ๒ (พระนคร : อุกม, ๒๔๙๔), หน้า ๓๐.

^๔ Great Britain Foreign Office, F. 1903/1903/40, Confidential, January 28, 1927, Waterlow to Chamberlain.

๒. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต

พระนามเดิมเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ เป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ และพระนางเจ้าสุโขทัยมหาราช พระวรราชเทวี ได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาทหารบกในประเทศเยอรมันเป็นเวลา ๑๐ ปี^๕ เมื่อเสด็จกลับมารับราชการทหารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้ทรงรับพระยศเป็น นายพลตรี ราชองครักษ์ ตำแหน่งเสนาธิการทหารบกและเป็น นายพลเรือโท ราชองครักษ์ ผู้บัญชาการกรมทหารเรือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ และเสนาธิการทหารบกตามลำดับ^๖ การที่ทรงดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ทางทหาร ประกอบกับพระปรีชาสามารถและบุคลิกลักษณะ ส่วนพระองค์ ทำให้ทรงเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงอิทธิพลมากที่สุด^๗ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ก่อให้เกิดข่าวลือเกี่ยวกับการที่จะทรงก่อการกบฏแย่งชิงราชบัลลังก์ขึ้นเนื่อง ๆ อย่างไรก็ตามก็มิได้มีผู้แสดงความเห็นในปลายรัชสมัยว่าคนไทยส่วนมากไม่ต้องการให้พระองค์ขึ้นครองราชสมบัติ เนื่องจากทรงมีพระอุปนิสัยเข้มแข็งเด็ดขาดตามแบบทหาร รวมทั้งมีความเชื่อมั่นในพระคำริของพระองค์เอง ด้วยเหตุนี้คนรุ่นเก่าจึงเกรงว่าการปกครองของพระองค์จะเข้มงวดเกินไปไม่เหมาะสมกับอุปนิสัยของคนไทย ส่วนคนรุ่นใหม่ซึ่งต้องการระบอบประชาธิปไตยก็เกรงว่าการมีพระมหากษัตริย์ที่เข้มแข็งจะทำให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในไทยมีทางรอดใหม่ หลังจากความเสื่อมของระบอบนี้ในรัชกาลที่ผ่านมา

^๕ กจช. ร.๕ ต.๔๘/๗ พระราชกุมารและนักเรียนสามัญที่ส่งไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ.

^๖ กรมศิลปากร, ราชสกุลวงศ์, หน้า ๔๐.

^๗ Great Britain Foreign Office, F. 6257/183/40, Confidential, November 26, 1925, Greg to Chamberlain.

^๘ เรื่องเดียวกัน ความเห็นของ Sir Edward Cook ที่ปรึกษากระทรวงการคลัง.

เป็นที่น่าสังเกตว่า สมเด็จพระนครสวรรค์ศรีทวีพิณิต ทรงเป็นบุคคลสำคัญที่สุดบุคคลหนึ่งซึ่งสนับสนุนการถวายราชสมบัติให้แก่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมิได้ทรงแสดงพระประสงค์จะขึ้นครองราชย์เสียเองแต่ประการใด ทั้ง ๆ ที่ทรงอยู่ในฐานะที่จะทำได้เช่นนั้นได้ โดยเหตุนี้จึงเป็นการหลีกเลี่ยงมิได้ที่พระองค์จะทรงมีอิทธิพลและอำนาจทางการเมืองอย่างมากในรัชสมัยนี้ ในขณะที่เริ่มดำรงตำแหน่งอภิรัฐมนตรี ทรงมีพระชนมายุ ๔๔ พรรษา

๓. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

เป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระองค์เจ้าหญิงพรรณราย ทรงศึกษาในโรงเรียนทหารมหาดเล็ก และทรงศึกษาภาษาอังกฤษในโรงเรียนของ นายแพทย์เตอร์สันคัวย เมื่อทรงสำเร็จการศึกษา ทรงเข้ารับราชการทหารในกรมทหารรักษาพระองค์ จนได้เลื่อนพระยศเป็นผู้บังคับการทหารรักษาพระองค์ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กระทรวงกลาโหม และกระทรวงวังตามลำดับ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้ว่าจะมิได้ทรงรับราชการประจำ แต่ได้ทรงสนองพระยุคลบาทในงานเกี่ยวกับราชสำนักและพระราชประเพณีและงานทางด้านศิลปซึ่งพระองค์ทรงมีความชำนาญ นอกจากนี้ยังทรงปฏิบัติราชการพิเศษตามพระบรมราชโองการ เช่น เป็นประธานศาลรับสั่งกระทรวงวัง

ปรากฏข่าวลือว่า สมเด็จพระนครสวรรค์ศรีทวีพิณิตและพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตกลงกันว่า จะให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร พระโอรสของกรมพระนครสวรรค์ฯ เป็นรัชทายาท เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่มีพระราชโอรส ด้วยเหตุนี้กรมพระนครสวรรค์ฯ จึงทรงสนับสนุนการขึ้นครองราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างเต็มที่ ดู Great Britain Foreign Office, F. 6257/183/40, Confidential, November 26, 1925, Greg to Chamberlain.

เป็นกรรมการสภาการคลัง และ กรรมการองคมนตรีตรวจจัดงบประมาณแผ่นดิน^{๑๐}

ในขณะที่เริ่มดำรงตำแหน่งองคมนตรีทรงมีพระชนมายุ ๖๒ พรรษา

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ทรงมีพระอัชฌาศัยชื่อล้นยศสุจริต จงรักภักดีคือพระมหากษัตริย์ ทรงมีความสงบเสงี่ยมและอ่อนน้อมต่อพระองค์ ไม่โปรด การเข้ามาบีบบทบาททางการเมืองนอกเหนือจากหน้าที่ในความรับผิดชอบของพระองค์ จึงไม่ทรงเป็นที่รู้จักของชาวยุโรปมากนัก^{๑๑}

๔. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาพิพัฒน์วรราชานุภาพ

เป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเจ้าจอมมารคำม่อม ในเบื้องต้นทรงศึกษาในโรงเรียนทหารมหาดเล็ก และ ทรงศึกษาภาษาอังกฤษจากนายแพทย์เตอร์สัน ชั้นแรกทรงรับราชการทหารเป็นผู้บังคับการทหารมหาดเล็ก รักษาพระองค์ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นอธิบดีกรมศึกษาธิการ และเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยตามลำดับ ทรงเป็นกำลังสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ในการปรับปรุงประเทศ โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้นทรงยกย่องว่า "...เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เริ่มจัดตั้งกระทรวงไคกรมใด ก็ทรงสามารถที่จะจัดการฉลองพระเดชพระคุณได้สำเร็จ เป็นคุณมั่นคงยั่งยืน เป็นหลักฐานแบบอย่างได้ดังทรงพระราชประสงค์ ..."^{๑๒}

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ สมเด็จพระยาพิพัฒน์วรราชานุภาพ ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน สุจริต ถาวรสุข, พระประวัติและงานศิลปะของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (พระนคร :

ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๑)

^{๑๑} Great Britain Foreign Office, F.1903/1903/40, ...

January 28,

^{๑๒} ราชบัณฑิตยสภา "คำประกาศเลื่อนพระยศเป็นกรมหลวงดำรงราชานุภาพ", เฉลิมพระยศเจ้านาย (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๒), หน้า ๒๗๔.

หลังจากทรงอยู่ในตำแหน่งนั้น ๒๓ ปี หลังจากนั้นได้ทรงรับสนองพระเดชพระคุณใน
ราชการพิเศษ เช่น เป็นสภานายกหอสมุดสำหรับพระนคร กรรมการตรวจชำระ
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรรมการสภาการคลังและกรรมการตรวจจัดงบประมาณ
แผ่นดิน ในตอนปลายรัชสมัยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเสนาบดี
กระทรวงมุรธาธร และทรงอยู่ในตำแหน่งนี้สืบต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าฯ จนทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบกระทรวงมุรธาธรใน พ.ศ. ๒๔๖๕^{๑๓}
เมื่อเริ่มดำรงตำแหน่งองคมนตรี ทรงมีพระชนมายุ ๖๓ พรรษา

สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพทรงมีพระสติปัญญาสุขุมคัมภีรภาพและทรง
เอาพระทัยใส่ในงานในหน้าที่รับผิดชอบของพระองค์อย่างดียิ่ง พระองค์มีความสนพระทัยใน
ความเคลื่อนไหวและปัญหาทางการเมือง ทางเศรษฐกิจของประเทศรวมทั้งเหตุการณ์โลก
เป็นอย่างมาก^{๑๔} ทรงปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งองคมนตรีและเสนาบดีอย่างเข้มแข็ง หูต
อังกฤษเห็นว่าพระองค์จะทรงยับยั้งความต้องการเปลี่ยนแปลงโดยรวดเร็วของคนรุ่นใหม่ไว้
ได้^{๑๕}

๕. พระเจ้าพี่ยาเชอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

เป็นพระราชโอรสพระองค์แรกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว^{๑๖}
และเจ้าจอมมารคาว่อม ได้เสด็จไปทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ ที่โรงเรียนแฮร์โรว์

^{๑๓} กรมศิลปากร, ราชสกุลวงศ์, หน้า ๖๑.

^{๑๔} Great Britain Foreign Office, F. 1903/1903/40, ...

January 28,

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน.

^{๑๖} กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เมื่อทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพระคลัง
(ข้าราชการกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ พิมพ์แจกในงานรับพระอัฐิ พระเจ้าพี่ยาเชอ
กรมพระจันทบุรีนฤนาถ วันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ ม.ป.ท.), หน้า ๓.

และมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (Oxford University) ในสาขาวิชากฎหมายระหว่างประเทศ^{๑๗} เมื่อเสด็จกลับมาได้รับราชการในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ จนกระทั่งเป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ และได้ทรงอยู่ในตำแหน่งนี้จนกระทั่งกราบถวายบังคมออกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ นอกจากนี้ในตอนปลายรัชสมัยยังทรงดำรงตำแหน่งกรรมการสภาการคลัง สภานายกสภาการคลัง และนายกสมาคมเผยแผ่พาณิชย์^{๑๘} ขณะเริ่มดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจมีพระชนมายุ ๕๑ พรรษา

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในรัชสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมพระจันทบุรีนฤนาถทรงมีข้อขัดแย้งกับพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น เกี่ยวกับการใช้จ่ายพระราชทรัพย์อยู่เนื่อง ๆ เนื่องจากพระองค์ทรงมีพระอุปนิสัยเข้มแข็ง กล้าแสดงพระคำวิพากษ์วิจารณ์เมื่อไม่ทรงเห็นด้วย ฉะนั้นจึงทรงกลายเป็น "ศูนย์กลางของพวกต่อต้านราชสำนัก" (the Center^{๑๙} of the anti-Court Party) และทรงมีอิทธิพลในหมู่ข้าราชการพลเรือนในขณะนั้น

b. สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์

พระนามเดิม พระองค์เจ้ายุคลทิมมิตร เป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ กรมพระสุทธาสินีนาฏฯ พระอรรคชายาเธอ ต่อมาเฉลิมพระยศเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ายุคลทิมมิตร ได้เสด็จไปทรงศึกษา ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge University) ประเทศอังกฤษ

^{๑๗} กจช. ร.๕ ค.๔๔/๕ พระราชกุมารและนักเรียนที่ส่งไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ.

^{๑๘} กรมศิลปากร, ราชสกุลวงศ์ หน้า ๓๓.

^{๑๙} Great Britain Foreign Office, F.1903/1903/40 ...

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน.

ในสาขาวิชาอักษรศาสตร์^{๒๑} เมื่อเสด็จกลับได้เข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนตำแหน่งตามลำดับ จนกระทั่งเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงดำรงตำแหน่งอุปราชมณฑลพิษณุโลก^{๒๒} เมื่อขึ้นรัชกาลใหม่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงลาพักราชการใน พ.ศ. ๒๔๗๑ เนื่องจากอาการประชวร ใน พ.ศ. ๒๔๗๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นอธิบดีกรมนครีสืบแทน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เมื่อพระชนมายุ ๔๔ พรรษา^{๒๓}

โดยปรกคิกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ทรงมีพระปรีชาสามารถและเอาพระทัยใส่ในหน้าที่รับผิดชอบเป็นอย่างยิ่ง^{๒๔} แต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงอ่อนแอลงเพราะพระอาการประชวร เนื่องจากโรคพิษสุราเรื้อรัง (Alcoholism)^{๒๕} และต่อมาแม้ว่าจะทรงทุเลาขึ้น ก็มีได้ทรงมีบทบาททางการเมืองอย่างแข็งขันมากนัก

^{๒๑} กจช. ร.๕ ค.๔๔/๕ พระราชกุมารและนักเรียนที่ส่งไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ.

^{๒๒} กรมศิลปากร, ราชสกุลวงศ์ หน้า ๔๓.

^{๒๓} ได้มีการปรึกษาเรื่องที่จะทรงแต่งตั้งกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์เป็นอธิบดีกรมนครีในที่ประชุมอธิบดีกรมนครีสภาหลายครั้ง กรมพระนครสวรรค์วรพินิตทรงมีพระคำวาทว่า ถ้าจะให้ทรงกลับเข้าว่าราชการกระทรวงก็จะยังไม่เหมาะสมนักเพราะเพิ่งจะทุเลาจากอาการประชวร แต่ถ้าจะให้ เป็นอธิบดีกรมนครีก็พอจะสนองพระเดชพระคุณได้.

^{๒๔} กจช. ร.๕ ค.๔๔/๕ พระราชกุมารและนักเรียนที่ส่งไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ.

^{๒๕} Great Britain Foreign Office, F.1903/1903/40...

๗. พระเจ้าฟ้าง่าง กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน

พระนามเดิมพระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร เป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพะจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเจ้าจอมมารคาวาด เสด็จไปศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ ในสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์^{๒๖} และทรงศึกษาวิชาทหารช่าง ณ เมืองวูลลิซ เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาได้ทรงเข้ารับราชการในกระทรวงกลาโหมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพะมงกุฎเกล้าฯ และได้ทรงดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่น จเรการช่างทหารบก ผู้บัญชาการกองพลทหารบก จเรทัพบกและการบินเล็กเป็นกลโดยลำดับ ต่อมาได้ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวง ทรงทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในทุกตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเป็นที่ประจักษ์^{๒๗} โดยเหตุนี้แม้ว่าจะทรงมีความซัดเซ้งในทางส่วนพระองค์กับพระบาทสมเด็จพะมงกุฎเกล้าฯ อยู่บ้าง แต่กรมพระกำแพงเพชรฯ ก็มิได้ทรงถูกถอดถอนจากตำแหน่งแต่ประการใด^{๒๘}

ในค่านิยมลักษณะส่วนพระองค์ ทรงพระปรีชาสามารถ มีอิทธิพลและมีความตั้งพระทัยจริง^{๒๙} ทรงเป็นพระองค์หนึ่งในจำนวนพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพะจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีพระปรีชาสามารถและทรงพลังที่สุดพระองค์หนึ่ง ทรงสนพระทัยเรื่องการช่างและสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เป็นอันมาก

^{๒๖} ทรงศึกษาวิชา Mechanical Science Tripes ซึ่งเป็นสาขาของ Civil Engineering ที่ กจช. ร.๕ ค.๔๔/๒๔ พระราชกุมารและนักเรียนสามัญที่ส่งไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ.

^{๒๗} กรมศิลปากร, เฉลิมพระยศเจ้านาย หน้า ๓๔ - ๕.

^{๒๘} Great Britain Foreign Office, F. 1903/1903/40

...

^{๒๙} Great Britain Foreign Office, F. 183/183/40, December 11, 1924, Johns to Chamberlain.

๔. พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ

เป็นพระโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ กับหม่อมลม้าย พระนามเดิมหม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์ เมื่อจบหลักสูตรชั้นต้นแล้วได้เสด็จไปทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษในฐานะนักเรียนหลวง ทรงสำเร็จการศึกษาทางการทูตจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และได้เสด็จไปทรงศึกษาในสาขาวิชาเดียวกันนี้เพิ่มเติมที่^{๓๐} โรงเรียนเอโกลีลิบร์เคส์ โพลีติกส์ (The Ecole libre des Science politique) แล้วเสด็จกลับมารับราชการในกระทรวงต่างประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ต่อมาได้ทรงย้ายไปรับราชการกระทรวงมหาดไทยโดยทรงดำรงตำแหน่งเลขานุการเสนาบดี ปลัดมณฑลปราจีนบุรี และผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทราตามลำดับ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่ง อัครราชทูตสยามประจำกรุงวอชิงตันและเบอร์ลิน ต่อมาได้กลับมาเป็นปลัดทูตฉลองกระทรวงต่างประเทศ และเมื่อสมเด็จกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ พระบิดาซึ่งดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศทิวงคต ก็ได้ทรงรับตำแหน่งสืบต่อมา^{๓๑} จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และใน พ.ศ. ๒๔๗๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นอธิบดีกรมตำรวจอีกตำแหน่งหนึ่ง เมื่อพระชนมายุ ๔๔ พรรษา

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ ทรงทำงานในหน้าที่รับผิดชอบโดยพระอุตสาหะยิ่ง ผลงานชิ้นสำคัญของพระองค์คือ การเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับต่างประเทศในชื่อที่ไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ พระอัจฉริยภาพอ่อนน้อม โอบอ้อมอารี ก่อนข้างเกินพระองค์^{๓๒} ซื่อตรง และไม่มีความมักใหญ่ใฝ่สูง ไม่ทรงมีอิทธิพลทางการเมืองมากเท่าพระบิดา

^{๓๐} กจช. ร.๕ ค.๔๔/๒๗ พระราชกฤษฎีกาและนักเรียนสามัญที่ส่งไปเล่าเรียนเมืองต่างประเทศ และพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร, ชุมนุมนิพนธ์ (พระนคร : สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๗), หน้า ๓๖.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗ - ๔๐.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕ และ Great Britain Foreign Office,

ผนวก ข.

รายพระนามและนามกรรมการองคมนตรี

ชุดที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๕)

๑. พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์
๒. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทศศิริวงศ์
๓. หม่อมเจ้าบวรเดช
๔. หม่อมเจ้าเสวรัฐศิริ
๕. หม่อมเจ้าสิทธิพร
๖. หม่อมเจ้าอมรทัต
๗. หม่อมเจ้าอุปพัทธพงศ์
๘. เจ้าพระยาอมราช (บัน สุขุม)
๙. เจ้าพระยารวงษาอนุประพัทธ (ม.ร.ว.สท้าน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา)
๑๐. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
๑๑. เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต (แย้ม ณ นคร)
๑๒. พระยาจินดาภิรมย์ราชสภาบดี (จิตร ณ สงขลา)
๑๓. พระยาโชฎึกราชเศรษฐี (มัน เลาทเศรษฐี)
๑๔. พระยาเทพวิฑูรพหุลศรุตาบดี (บุญช่วย วณิกกุล)
๑๕. พระยาเทพหัสดิน (ผาด เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
๑๖. พระยาเทพอรชุน (อุม อินทรโยธิน)
๑๗. พระยาบริบูรณ์ราชสมบัติ (ม.ร.ว.มุล คารากัร ณ อยุธยา).
๑๘. พระยาเฒ่าจกุลบดี (เลี่ยม อรรถยุกติ)
๑๙. พระยาเพชรคา (สอาด ณ ป้อมเพ็ชร)
๒๐. พระยาไพศาลศิลปศาสตร์ (เร็น ศยามานนท์)
๒๑. พระยามโนปกรณ์นิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์)
๒๒. พระยามโหสถศรีพิพัฒน์ (เชิญ ปริชญานนท์)

๒๓. พระยาศิวสูทรสาครกิจู (สาย โชติกเสถียร)
๒๔. พระยาศรีธรรมมาราช (เจิม บุญยรัตพันธุ์)
๒๕. พระยาจำแสนยบดี (ชิต สุนทรवार)
๒๖. พระยาศุภกรณบรรณสาร (นุ้ม อสุธาร)
๒๗. พระยาสุนทรราชา (นกยูง วิเศษกุล)
๒๘. พระยาศุริยานุวัตร (เกิด บุญนาค)
๒๙. พระยาสุพรรณสมบัติ (ดิน บุญนาค)
๓๐. พระยาอชิกรณประกาศ (หลุย จาติกวณิช)
๓๑. หม่อมเจ้าอลองกฎ
๓๒. หม่อมเจ้าถาวรมงคลวงศ์
๓๓. พระยาราชนกุลวิบูลย์ภักดี (อวบ เปาโรหิต)
๓๔. พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (สุข กิษยบุตร)
๓๕. พระยาราชวังสัน (ศรี กมลนาวัน)
๓๖. พระยามานวราชเสวี (ปลอด ณ สงขลา)
๓๗. พระยาเฉลิมอากาศ (สุณี สุวรรณประทีป)
๓๘. หม่อมเจ้าคำรค์คำรงค์
๓๙. พระยาอานุภาพไตรภพ (จรัส เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
๔๐. พระยาโกมารกุลมนตรี (ชั้น โกมารกุล ณ นคร)

ที่มา : กจช. ร.๗ รล.๖/๖ ตั้งกรรมการองคมนตรี

ชุดที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๗๔ - ๒๔๗๖)

๑. พระราชวรวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์
๒. หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ
๓. เจ้าพระยายมราช
๔. เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์
๕. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
๖. เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต
๗. เจ้าพระยาพลเทพ
๘. เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์
๙. พระยาเทพวิฑูรพหุลศรุตาศึก
๑๐. พระยาเทพหัสดิน
๑๑. พระยาราชนกุลวิบูลย์ภักดี
๑๒. พระยามโนปกรณนิติธาดา
๑๓. พระยามโหสถศรีพิพัฒน์
๑๔. พระยาจำแสนยบดี
๑๕. พระยาสุรินทรราชา
๑๖. พระยาสุรียานุวัตร
๑๗. พระยาอธิกรณ์ประกาศ
๑๘. พระยามหาวิจิตรมนตรี
๑๙. พระยาอมเรศรสัมบดี
๒๐. พระยาพรหมทัตศรีพิลาศ
๒๑. พระยาเมธาธิบดี
๒๒. พระวรวงศ์เชอ พระองค์เจ้าอลงกฎ
๒๓. หม่อมเจ้าถาวรมงคลวงศ์ ไชยนิล
๒๔. เจ้าพระยามุขมนตรี

๒๕. พระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร
๒๖. พระยาราชวังสัน
๒๗. พระยามานวราชเสวี
๒๘. พระยาเฉลิมอากาศ
๒๙. พระยาโบราณราชธานินทร์
๓๐. พระยาอนุภาพไตรภพ
๓๑. หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยันต์
๓๒. พระยาพิพิธสมบัติ
๓๓. พระยาสารศาสตร์ศิริลักษณ์
๓๔. พระยาศรีวิสารวาจา
๓๕. หม่อมเจ้าวิบูลย์สวัสดิวงศ์ สวัสดิฤดี
๓๖. พระยาชลมารคพิจารณ
๓๗. พระยาภฤตราชทรงสวัสดิ์
๓๘. พระยาอัครราชทรงศิริ
๓๙. พระยาวิทูรธรรมพิเนต
๔๐. พระยาโชฎึกราชเศรษฐี

ที่มา : กจช. ร.๓ รล.๖/๑๕ บัญชีวันมาประชุมกรรมการองคมนตรี
 (๑ เม.ย. - ๓๐ ก.ย. ๒๔๗๑)

ผนวก ค.

(คำแปลหนังสือจันพิมพิโร เนียว เล่มหมายเลข ๕๔)

ฉบับร่างแยกประเภทการปกครองและเศรษฐกิจของสยามกับวิธีการของสมาคม

ซึ่งที่ประชุมกรรมการขยายการพิเศษลงมติเห็นชอบ

เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม

สยามเป็นประเทศศิกรรรม แต่ว่าตั้งแต่มีพวกลัทธิจักรพรรดิเข้ามาตั้งการ
ค้าขายแล้ว เศรษฐกิจที่เคยเลี้ยงตัวเองได้นั้นได้ถูกกระทบกระเทือนจนแตกสลายไป
นานแล้ว กสิกรที่เป็นสินค้านั้น มีข้าวสารเป็นพื้น ปีหนึ่งส่งไปต่างประเทศมีจำนวน
๕๐ เปอร์เซ็นต์ของจำนวนสินค้าขาออกทั้งหมด และโดยมากส่งไปจำหน่ายในหัวเมือง
ชั้นของอังกฤษ สินค้าขาเข้ามีเครื่องนุ่งห่มที่ทอด้วยค้ายามากที่สุด ในจำนวนผ้าที่กล่าวนี้
มาจากอังกฤษถึง ๘๐ เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป ในพื้นที่ประเทศสยามแต่เดิมได้ทอผ้าพันกับโสร่ง
ด้วยมือมัน เคียงนี้ตามตลาดไม่มีใครมีเสียแล้ว สินค้าหัตถกรรมของชาวสยามไม่มีส่งไปนอก
เมืองเลย และวัตถุดิบสำหรับใช้ชักชาคแลนจะใช้ทำของใช้ในพื้นเมืองยังไม่พอ ประเทศ
สยามจึงเป็นแต่ตลาดใหญ่สำหรับจำหน่ายสินค้าให้พวกลัทธิจักรพรรดิ

แต่เดิมมาโดยเหตุที่อังกฤษกับฝรั่งเศสมีอำนาจในสยามเสมอกัน สยามจึงได้
ชื่อว่าเป็นประเทศอิสระ มาบัดนี้เห็นชัดว่าเป็นประเทศราชของอังกฤษแล้ว ด้วยตั้งแต่
ค.ศ. ๑๘๕๕ อังกฤษเป็นคนแรกที่บังคับประเทศสยามทำสัญญาการค้าขาย ข้อสำคัญที่
ปรากฏในสัญญานั้น คือต้องรักษาสิทธิพิเศษต่าง ๆ ของอังกฤษโดยไม่มีกำหนด การ
เดินเรือก็ให้ความสะดวกที่สุด และการเก็บภาษีขาเข้าไม่ให้เกินร้อยละสาม ต่อมาเมื่อ
ยุโรปเกิดมหาสงคราม รัฐบาลสยามต้องส่งทหารกองหนึ่งไปช่วยอังกฤษ แล้วกงสุล
อังกฤษ (ตอนนั้นตัวอักษรลบเลือนอ่านไม่ออก) ในระวางนี้ได้เปลี่ยนหลายอย่างเป็นศาลต่าง
ประเทศ หรือที่ปรึกษา (ตัวเลือนดูไม่เห็น) ทุกวันนี้อำนาจการปกครองประเทศสยามคงอยู่
ในกำมือของอังกฤษอย่างเดิม และเศรษฐกิจอังกฤษก็ได้เปรียบประเทศอื่นทั้งสิ้นการค้าขาย
ในสยามในปีหนึ่ง ๆ สินค้าขาออกเป็นของอังกฤษ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป ขาเข้าเป็นของ

อังกฤษ ๘๗ เปอร์เซนต์ขึ้นไป เรือเมลท์ที่เข้ามาในอ่าวสยามในปีหนึ่ง ๆ นับตามน้ำหนักคอนของทั้งหมดอังกฤษมีจำนวน ๑ ใน ๓ ขึ้นไป ไม่ว่าจะเดินเรือของชาติใด ถ้าเทียบกันเข้าอังกฤษเป็นมากกว่า ๒ เท่าทั้งสิ้น เหมือนแควเมืองไทยทางภาคเหนือและแหลมมะลายูตกเป็นของบริษัทใหญ่ทั้ง ๗ ของอังกฤษทั้งสิ้น ธนาคารฮ่องกงเซี่ยงไฮ้แบงกิ้งมีกำลังพอที่จะครอบงำการเงินของประเทศสยามได้ เงินที่รัฐบาลสยามกู้มาสร้างทางรถไฟล้วนเป็นของอังกฤษทั้งสิ้นยิ่งทางรถไฟสายกรุงเทพฯถึง มะลายูของอังกฤษแล้ว ก็เห็นชัดว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติของอังกฤษโดยบริบูรณ์ เมื่อสังเกตตามนี้ อำนาจการปกครองกับการเงินของประเทศสยามอยู่ในกำมือของอังกฤษแล้ว ก็เห็นชัดว่าประเทศสยามเป็นประเทศราชของอังกฤษผู้ถือลัทธิจักรพรรดิโดยแท้

เมื่อคราวล่วงมาแล้วนั้น อังกฤษกับฝรั่งเศสในสยามเกิดแตกร้าวกันในปี ค.ศ. ๑๘๘๗ ฝรั่งเศสใช้อำนาจทหารเข้ายึดที่ดินสยาม เพื่อจะรวมประเทศสยามเป็นประเทศราชในเอเชียของฝรั่งเศสเช่นเดียวกับประเทศญวนลงท้ายถูกอังกฤษผู้ประสงค์จะหวงห้ามสยามไว้เป็นของตนฝ่ายเดียวขึ้นขัดขวางไว้ เวลานั้นอังกฤษกับฝรั่งเศสจึงตกลงเป็นมีสิทธิในสยามเสมอกัน แต่สภาพการเช่นนั้น สมัยนี้ได้เปลี่ยนรูปไปแล้ว คือทางหนึ่งสยามเป็นประเทศราชของอังกฤษตามความจริงที่ปรากฏอยู่ อีกทางหนึ่งมีอเมริกันกับญี่ปุ่นที่เพิ่งเข้ามาใหม่จะแย่งอำนาจกับอังกฤษ ญี่ปุ่นที่อยู่ในสยามนั้นนอกจากตั้งหน้าแข่งขันในการค้าขายโดยเต็มสติกำลังแล้ว ในปี ๑๘๖๔ ยังตั้งสมาคมในสยามขึ้นเป็นพิเศษเพื่อรวมกำลังกันแต่อำนาจในสยามอีกด้วย และอเมริกันยิ่งกว่านี้ ตั้งแต่มหาสงครามในยุโรปสงบแล้วก็เป็นผู้เริ่มคิดถอนอำนาจศาลกงสุลในสยาม เพื่อให้อังกฤษถอยอำนาจ เมื่อปี ๑๘๖๕ ชาวอเมริกันซึ่งเป็นที่ปรึกษาราชการให้กระทรวงการต่างประเทศของสยามยังเขียนความเห็นติเตียนประเทศอังกฤษโดยเบ็ดเตล็ดมายาว เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็ยังจัดตั้งสมาคมพาณิชย์ในสยามเป็นพิเศษขึ้นอีก เพื่อจะเขยิบขึ้นแข่งขันทางเศรษฐกิจกับอังกฤษและทวีปอเมริกาประเทศสยาม เพราะฉะนั้นเวลานี้ลักษณะการแตกร้าวของลัทธิจักรพรรดิทั้งหลายที่จะแย่งชิงสยามกันนี้ ต้องจัดอังกฤษกับอเมริกันเป็นตัวการ ถัดไปก็อังกฤษกับญี่ปุ่น ฝรั่งเศส ทั้งยังเกี่ยวเนื่องระวางประเทศกับแถบทะเลทางใต้ตลอดมาด้วย

การปกครองของรัฐบาลสยามสมัยนี้ เป็นรูปโครงที่พระราชวงศ์เป็นเจ้าของที่กินถืออำนาจปกครอง ในเวลาเดียวกันนี้โดยเหตุที่เกี่ยวข้องกับพวกลัทธิจักรพรรดิเอาเงินเข้ามาหาว่า จึงเกิดมีคนขึ้นกำปะโคร์ของห้างและธนาคาร แอบคัสสินทกับผู้มีอำนาจราชศักดิ์ จึงกระทำให้เวลานี้มีรัฐบาลราชศักดิ์กับคนขึ้นกำปะโคร์เจ้าของที่กินเป็นเครื่องมือสำหรับแย่งชิงสยามให้แก่พวกลัทธิจักรพรรดิ เมื่อปลายศตวรรษที่ ๑๙ ได้ตัดที่กินแถบกับภุชให้แก่ฝรั่งเศส ๓ แห่ง กับยกครึ่งกานูให้แก่อังกฤษ ๔ แห่ง อ้างว่าแลกเปลี่ยนกับการถอนอำนาจศาลกงสุล ความจริงก็เท่ากับยกให้เขาโดยไม่มีสินจ้างเลย และการแก้ไขสัญญาไม่เสมอภาค ก็เป็นแต่หน้าว่าได้แก้ไขกันหลายหน ความจริงก็ทำสัญญาที่ยิ่งเป็นการเสื่อมเสียอำนาจของประเทศจนถอนตัวไม่ขึ้น เช่นการกู้เงินก้อนใหญ่จากต่างประเทศ ก็มีแต่จะทำให้พวกลัทธิจักรพรรดิเข้ามาทำการรุกรานการเงินแผ่มาออกไปเท่านั้น การที่เมื่อปี ๑๙๑๗ เข้าสมทบกองทัพสัมพันธมิตร ก็เป็นแต่แสดงศรัทธาอยู่ในบังคับบัญชาของอังกฤษผู้ถือลัทธิจักรพรรดิเท่านั้น ผลประโยชน์ที่ได้จากเยอรมันผู้ปราชญ์ซึ่งมีอยู่ในสยามนอกจากแบ่งไคสถานทูตแห่งเดียว นอกนั้นก็เป็นของอังกฤษทั้งสิ้น สยามไม่ได้อะไรเลย รวมความว่าทุกวันนี้สยามเป็นประเทศราชของอังกฤษตามความจริงอยู่แล้ว อังกฤษจึงได้รับผลตอบแทนในการที่ช่วยปกครองรัฐบาลราชศักดิ์ไว้เป็นเครื่องมือสำหรับทำการ เบียดเบียนของเขา

ลัทธิจักรพรรดิประสงค์จะให้การปกครองสิทธิขาดของประเทศสยามมั่นคงถาวรเพื่อรักษาเครื่องมือสำหรับทำการ เบียดเบียน เขาย่อมต้องการให้รัฐบาลราชศักดิ์ดำรงยั่งยืน แต่รัฐบาลราชศักดิ์ของสยามก็มีหลักแหล่ง เศรษฐกิจที่อาจตั้งอยู่ได้ ที่เห็นได้ชัดนั้นก็คือพระราชวงศ์ที่มีอำนาจการปกครองอยู่ในกำมือนั้น เป็นเจ้าของที่กินอันกว้างใหญ่ นี่ถือเป็นหลักสำคัญแห่งเศรษฐกิจของรัฐบาลราชศักดิ์ก็อย่างมั่นคงโดยหลักอันนี้พวกลัทธิจักรพรรดิจึงยิ่งขยายกิจการและอำนาจที่เขามีกู้ในสยามให้มั่นคงยิ่งขึ้น

ผลแห่งการที่พวกลัทธิจักรพรรดิเข้ามาเบียดเบียนทางเศรษฐกิจนี้คงจะทำให้ชานาต้องล้มละลายโดยรวดเร็วเป็นแน่อยู่แล้ว ทั้งรัฐบาลราชศักดิ์ยังบีบคั้นเก็บภาษีแรง และผู้ที่มีทุนเรียกคอกเบี้ยแรง ถูกขูดรีดหัวกันล่อกล้วย ชานาซึ่งมีจำนวนมากมายังต้องยากจนลงทุกวัน ต้องรับความทุกข์เวทนาอดอยากหนักขึ้นทุกที่ โจรผู้ร้ายก็เพิ่มจำนวนมาก

ขึ้นตามส่วน แต่ว่าชาวนาไทยจำพวกที่มีก็มีอยู่มาก คนสามัญมักมีคนละ ๑๐๐ ไร่ และ ๕๐ ไร่ และชาวนาที่เขานาเขาทำ ก็เสียค่าเช่าเพียง ๑ ใน ๑๐ ของรายได้ เหตุนี้บางคนจึงเห็นว่าเรื่องที่ดินในเมืองไทยไม่เป็นปัญหาสำคัญทุกวันนี้ ชาวนาที่ยากจนต้องการนั้น อยู่ที่ต้นทุน ภาษีที่ดินไม่ ความเห็น เช่นนี้เป็นความเห็นของคนที่ยังไม่รู้จักความในของการเป็นไปได้อลลด เวลานี้แม้จะหาเหตุผลในการต่อสู้ระหว่างชาวนาไม่ได้ ละเอียดย แต่เมื่อดูตามลักษณะการหวงห้ามที่ดินกับการ ชูครีตกันแล้ว อาจแยกเป็น ประเภทสำคัญมาบรรยายได้ ๑) ราชวงศ์ที่มั่งอานาจการปกครองเป็นฝ่าย ได้เปรียบ จึงถือสิทธิหวงห้ามที่ดินไว้เป็นของตนมากขึ้นทุกวัน ๒) เรียกดอกเบี้ยแรง ชูครีตทั่วไปทุกอย่าง กระทำจนชาวนาได้ผลเข้าไม่พอชำระหนี้สิน ต้องเอาที่ดินที่ราคา ใช้นั้น ๓) พวกลัทธิจักรพรรดิประสงค์จะหากำไร ในทางขึ้นราคาที่ดินที่แพงขึ้นของ ชาวนาไว้ทั้งหมด ๔) ทุกวันนี้ที่ดินของประเทศสยามที่ได้หักร้างวางพงเป็นไร่นาแล้วนั้นมี เพียง ๑ ใน ๓ ส่วน ถ้าหากต่อไปไม่มีการหักร้างวางพงกันอีก ชาวนาหาประโยชน์ใน การยึดถืออย่างใดไม่ ที่ดินของชาวนาที่มั่งเหล้อยู่ทุกวันนี้ จะกลับถูกบุกรุกให้ เหลืออันยอ ลงทุกวัน และค่าเช่าก็ต้องชูครีตแรงขึ้นทุกที่ด้วย ๕) ชาวนาที่เป็นลูกจ้างก็ถูกกดขี่ เป็นพิเศษ ทานาแล้วก็ถูกเจ้าของที่ดินบีบบังคับเสียหมด แล้วไล่ออกโดยไม่มีสินจ้าง นี้เป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งที่ใช้กันมา เป็นนิตย์ ที่ยิ่งกว่านี้ ก็จ้างไว้ประจำตลอดไป แล้วคอยเอาโรคเอาเปรียบจนกลายเป็นทาสชาวนาที่ไม่มีที่ดินต้องถูกกดขี่อย่างแรง เช่นนี้ ย่อมเห็นได้ชัดว่าการแก่งแย่งอันเกี่ยวกับแก้ไขประเพณีหวงห้ามที่ดิน คงจะต้องมีขึ้น วันหนึ่ง และปัญหาเรื่องที่ดินนี้จะ เป็นมูลรากแห่งการเปลี่ยนแปลงประเพณีปกครอง ประเทศสยามเป็นประชาธิปไตยเป็นแน่

ผลแห่งการที่พวกลัทธิจักรพรรดิเข้ามาแย่งการทำมาหากินกันนี้ คงทำให้ การเงินของชาวสยามอึดคักหนักขึ้นทุกที ตั้งแต่มหาสงครามในยุโรปสงบแล้ว ก็ปรากฏ ว่าการเงินของประเทศสยามซัดสนลง เช่นเดียวกันกับหัว เมืองขึ้นของต่างประเทศในทะเล ใต้ กลักรวมกับหัตถกรรมเล็กล้มไปเป็นอันมาก คนงานช่างกลเวลานี้ไม่มีงานประมาณ ๒ ใน ๓ ส่วน ห้างร้านกับโรงงานของคนจีนเล็กล้มไปมากหลาย เช่น เมื่อปีกลายโรงสี ที่ห้วยค้อมถึง ๒๐ เปอร์เซนต์ โดยเหตุที่การเงินขาดแคลนเช่นนี้ รัฐบาลราชศักร์ก็เพื่อจะ

รักษาความมั่นคงแห่งการปกครองของตนก็ได้พยายามจะแก้ไขให้พลเมืองมีฐานะดีขึ้น
 เหมือนกัน เช่นลภภาชีขาออกซึ่งเป็นการไม่สำคัญส่วนหนึ่งเพื่อช่วยทุนอุตสาหกรรม
 ในพื้นเมือง กับพยายามแก้ไขเศรษฐกิจของชาวนาให้ดีขึ้น เพื่อป้องกันการแข่งขัน
 ของชาวนาที่อาจมีขึ้นในเร็ววันนั้นให้ช้าลง แต่ที่ว่าแก้ไขเศรษฐกิจของชาวนาให้ดีขึ้น
 นอกจากป้องกันความเสียหายของพวกเจ้าของที่ดินแล้ว ก็มีแค่สร้างทำนบกั้นน้ำไว้ตาม
 ตำบลที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการเรียกวาสหกรณ์ชาวนาอีก แต่ผล
 แห่งสหกรณ์ก็ยังเป็นการเรียกคอกแรงซุคริกชาวนาอยู่นั่นเอง หากทำให้ชาวนาเจริญขึ้น
 ไปได้ มูลเหตุที่หะบุบารุงชาวนาให้พ้นจากความขัดสนไม่ได้นี้ ย่อมเนื่องจากพวกลัทธิ
 จักรพรรค์คอยเอาเปรียบไม่ยอมลดหย่อนผ่อนผันอย่างใดเลย เช่นที่ว่ายกเลิกอำนาจ
 ศาลกงสุลกับแก้ไขข้อสัญญานั้นก็แสดงให้เห็นชัดอยู่แล้ว และที่ว่าเพิ่มภาษีขาเข้าซึ่งแต่ง
 ร้อยชักสามเป็นร้อยชักห้า นั้น ก็เป็นสินค้าขาเข้าบางอย่างที่เป็นจำนวนน้อยและไม่จำเป็น
 เท่านั้น จะถือว่าตั้งพิศภักษาศีไคเองยังหาไคไม่ ถึงแม้เมื่อครั้งอเมริกาหันกับอังกฤษไคแยง
 เรื่องข้อสัญญากันนั้นอเมริกาหันฉันทว่ายอมยกเลิกอำนาจศาลกงสุลในสยามทั้งหมดก็จริง
 แต่ก็เป็นแค่รัฐปสาสนโยบายของอเมริกาหันซึ่งใช้วิธีด้อยเป็นรุกแก่ประเทศสยามยิ่งเป็น
 การร้ายแรงกว่าก่อนเสียอีก ถ้าหากจะถือข้อนี้ว่าเป็นการลดหย่อนของอเมริกาหันแล้ว
 ก็เป็นการเข้าใจผิดอย่างร้ายทีเดียว

จำแนกชั้นบุคคลในประเทศสยาม

๑. ประเทศสยามมีชนหลายชาติปะปนระคนกัน เช่นเดียวกับพลเมืองคาม
 หัวเมืองขึ้นของต่างประเทศแถบทะเลไค และคราวถูกพวกลัทธิจักรพรรค์ข่มขู่ก็ทำนอง
 เดียวกัน พลเมืองสยามมี ชาติไทย ชาติลาว ชาติมอญ ชาติมิละยา และที่อยู่ใน
 ป่าในคองยังมีที่ยังไม่รู้ชนบทรรมเนียมอีกเป็นจำนวนมาก ราษฎรที่ย้ายมาจากประเทศ
 อื่นมีคนจีนกับแขกและญวนมากกว่าชาติอื่น คามที่สำรวจครั้งหลังสุด พลเมืองสยามรวม
 ทั้งสิ้นมีถึง ๑๑ ล้านคนเศษ ในจำนวนนี้คนไทยมากที่สุด ถัดมากก็เป็นคนจีน ถ้าเทียบ
 กันตามฐานะแล้ว ชาวนามีมากที่สุด ๑

๒. ประเทศสยามมีบรรพชิตถึงสามแสนเศษ พวกอาศัยเข้าสู่คนอื่นเลี้ยงชีพนี้เป็นเครื่องมือสำหรับรักษาอาณาจักรคืออย่างหนึ่ง พวกเขาเหล่านี้ก็มีฐานะเป็นเจ้าของที่ดินทำให้เงินกู้โดยเรียกดอกเบี้ยแรงเหมือนกัน ทั้งที่เป็นชั้นสูงก็โดยมากได้รับการศึกษาในลัทธิผู้มีทุนทรัพย์อย่างชาวยุโรปด้วย

๓. พระราชวงศ์เป็นชั้นพิเศษและมีจำนวนน้อยที่สุด เป็นเจ้าของที่ดินอย่างมหาเศรษฐีอย่างหนึ่ง และเป็นผู้จัดการปกครองแทนพวกลัทธิจักรพรรดิอีกอย่างหนึ่ง

๔. ชั้นเจ้าที่ดิน บรรดาชนที่มั่งคั่ง แต่ตัวเองไม่ได้ทำการในที่ดินให้เกิดผลล้วนชื่อว่าเจ้าของที่ดินทั้งสิ้น

๕. พวกกำปะโคโร ผู้แทนพวกลัทธิจักรพรรดิ ส่งสินค้าเข้ามาแลกเปลี่ยนของพื้นเมืองของกสิกรเอาไป นี่เป็นกำปะโคโรการค้าขายยังมีกำปะโคโรของชนาคาร เอาทุนชนาคารไปหว่านแก่ชาวนาโดยเรียกดอกเบี้ยแรงอีก พวกเขาเหล่านี้รวมกำลังกับผู้มียศศักดิ์อย่างกลมเกลียว

๖. ผู้มีทุนที่ทำการค้าในหมู่บ้าน คนจำพวกนี้เกี่ยวข้องกับเจ้าของที่อยู่อย่างสนิทเขาดัดใจในทางเอาสินค้ากับเงินขายและกู้ให้แก่ชาวนา โดยคิดราคาและดอกเบี้ยอย่างสูงแล้วคอยยึดเจ้าของที่ชาวนาทำได้ หรือริบเอาที่ดินเป็นของตัวเอง

๗. คนไทยชั้นมีทุนทรัพย์ ตามประวัติศาสตร์คนชั้นนี้มีความสามารถต่อสู้ในการเปลี่ยนแปลงประเพณีปกครองเหมือนกัน แต่พวกเขาอยู่ในเมืองไทย ไม่แต่กำลังน้อยที่สุดเท่านั้น โขมมากยังเข้าร่วมเป็นพวกเดียวกันกับชนปกครองทำการชู้ครีตชั้นยากจนด้วย ที่ยิ่งกว่านี้ยังมีที่หันไปช่วยพวกลัทธิจักรพรรดิมาแย่งชิงประเทศสยามให้เป็นพระราชของประเศนั้น ๆ อีก (ที่เห็นประจักษ์อยู่ก็คือแสดงความพอใจต่ออเมริกันผู้ถือลัทธิจักรพรรดิว่ามีเจตนาคัดต่อสยาม) เพราะเหตุนี้เราจึงเห็นว่าพวกนี้อาศัยการเก็กเหม็งไม่ได้ มีแต่ฝูงชนส่วนมากเท่านั้นที่จะเป็นกำลังในการค้ำลัทธิจักรพรรดิได้

๘. ชาวนาที่มีทุนทรัพย์ พวกนี้เป็นชาวนาครึ่งหนึ่งเป็นเจ้าของที่ดินครึ่งหนึ่งในสยามมีจำนวนไม่น้อย เขาออกแรงทำนาเองด้วย หว่านเงินหาผลกำไรด้วย เมื่อมีมากก็ทำการตั้งตัวเป็นคนพากุญแจ จ้างลูกจ้างไว้ใช้ตามหน้าบ้านบ้าง ใช้ตลอดไปจนกระทั่งเหยียดลงเป็นทาสบ้าง พวกนี้จัดเป็นชาวนาที่มี

๙. ราษฎรชานา (ก) ชานาปานกลาง ไม่ว่าเขาทำนาของตนเอง หรือเช่านาคนอื่นทำ บรรดาที่เก็บผลพลอยได้เลี้ยงครอบครัวหรือมีเหลือบ้างเล็กน้อย บางที่ยังอาจจ้างคนช่วยทำนาได้เป็นครั้งคราว แต่เขาไม่มีที่ดินให้คนอื่นเช่า คนจำพวกนี้ชื่อว่าชานาปานกลาง (ข) ชานาที่อึดคักแบ่งเป็น ๒ จำพวก พวกหนึ่งทำนาเล็กน้อย ได้ผลพลอยได้ตัวคนเดียว แต่ไม่ถึงกับต้องเป็นลูกจ้างคนอื่น อีกพวกหนึ่งได้ผลไม่พอใช้ต้องรับจ้างทำงานมาเลี้ยงตัว

๑๐. กรรมกรตามบ้านนอก คนจำพวกนี้รับจ้างทำนา ตัดไม้ในทุ่งนา กับในป่า ไม้ นั้น เป็นคนชั้นไม่มีทรัพย์สินในหมู่บ้านนอก ในสยามมีคนจำพวกนี้อยู่มากหลาย ต่อไปยิ่งจะเพิ่มจำพวกมากขึ้นตามกฎธรรมชาติ

๑๑. พวกประกอบอุตสาหกรรม ประเทศสยามถึงแม้เป็นประเทศที่เศรษฐกิจขาดแคลนไม่ทันเพื่อนก็จริง แต่ก็มีการใหญ่ ๆ (เช่น ทางรถไฟ, โรงเลื่อยจักร, โรงปูนซีเมนต์) เหล่านี้ก็บรรจุคนงานถึงสามพันกว่าคน ล้วนแต่กรรมกรไทยกับจีนทั้งสิ้น ถึงว่าเวลานี้ยังไม่ทราบจำนวนกรรมกรทั้งหมดโดยแน่นอนก็จริง แต่เห็นได้ว่า ตั้งแต่สงครามยุโรปเลิกแล้วมีความเจริญอย่างรวดเร็ว

ประเทศสยามนอกจากตามจังหวัดต่าง ๆ เคยมีพวกโจรสลัดปล้นก่อการ รุนวายเสมอ ๆ แล้ว ยังมีเจ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ คุ่มพรรคพวกก่อการกบฏอีก เช่น เมื่อปีกลายตอนท้ายครึ่งปี ได้รับข่าวเรื่องประมุขรัฐรายพระเจ้าแผ่นดินสยามหลายครั้ง เรื่องนี้ควรจดจำไว้ ตามความสืบสวนได้ความว่าการกระทำเช่นนี้ หาได้ประสงค์จะ เปลี่ยนประเทศไม่ เกิดจากพวกข้าราชการที่ถูกไล่ออกจากหน้าที่ คบคิดกับเจ้าผู้ปกครองท้องถิ่นเพื่อแย่งอำนาจหวังผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น และยังปรากฏว่ามีคนซื้อปืนกับกระสุนดินดำมาจากเมืองนอกเป็นจำนวนมาก นี่ก็เห็นชัดว่ามีพวกลัทธิจักรพรรดิ คอยสนับสนุนอยู่หลังฉากแล้ว แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นได้ว่าการที่ภายในราชการ เกิด ชัดใจกันเสมอขึ้น เนื่องจากอาชีพของชานาทรุคโหมมนั้นเอง อีกประการหนึ่ง เช่น เมื่อพ่นมาไม่สู่นานนัก พ่อค้าในกรุงเทพฯพร้อมใจกันชักชวนการเก็บเงินรัฐูปการ ปิดร้านหยุดงานหลายวัน นี่ก็แสดงว่าจะเพิ่มความแตกร้างว่างคนชั้นมีทุนทรัพย์กับชั้น ราชการให้เนิ่นนานไม่สิ้นสุด

รวมความว่า

๑. ประเทศสยามคงไม่สามารถตั้งอยู่นอกกฎธรรมคาแห่งสภาพการของประเทศทั้งหลายสมัยนี้เป็นอันขาด และอาจจะถูกพวกลัทธิจักรพรรดิแย่งกันแบ่งเป็นภาค ๆ ไปก็ได้ มหาชนชาวสยามอยู่ในสภาพการเช่นนี้ ย่อมต้องรับความทุกข์เวทนา ยิ่งขึ้นเป็นธรรมดา และต้องรับความกดขี่บีบคั้นอยู่ใต้อำนาจราชศักดิ์ ซึ่งมีพวกลัทธิจักรพรรดิปกปักรักษาด้วย ทางที่จะหนีให้พ้นทุกข์ ก็มีแต่ต้องจำกัดพวกลัทธิจักรพรรดิกับพวกที่เป็นเครื่องมือของเขาเสีย และต้องคัดค้านการตั้งรัฐสภาถกกฎหมายมนูญ ซึ่งเป็นการล่อลวงมหาชนนั้นด้วย

๒. ชาวสยามนั้น ไม่มีทรัพย์สินจะชักนำชาวนาทำการต่อสู้ในเวลานี้ควรตั้งอาณัติสัญญาไว้เป็นคำพูดแสดงความจำนงสำหรับใช้ทั่วไปว่า "เริ่มแต่ค่านค่าเขาค่านเจ้าหนี้ กระทบล้มเจ้าของที" ตามคำอาณัติสัญญาที่กล่าวนี้ คือให้ค่านชาวนาที่มั่งมีทรัพย์สินเท่านั้น เพราะเห็นว่าชาวนาชั้นปานกลาง ยังพอจะเข้าเป็นพวกเดียวกันได้ ส่วนชาวนาที่ยากจนกับที่รับจ้างทำงานตามหมู่บ้านนั้นควรเอาเป็นกำลังของพวกหงส์

๓. แต่ก่อนมาประเทศสยามยังไม่เคยมีการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงเลย แต่สมัยนี้เห็นได้ว่า ความขัดกันระหว่างคนต่างชั้นคงจะถึงขีดเข้าหากันทุกที ถึงขั้นข้าราชการที่ไม่ปรองคองกันได้ คนชั้นไม่มีทรัพย์สินควรจะชี้แจงให้มหาชนทราบว่า การยุ่งเหยิงนี้เกิดจากพวกลัทธิจักรพรรดิต่างจะแย่งกันแผ่อำนาจในสยาม ถ้าเกิดวุ่นวายขึ้น เราจะช่วยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเลย เรามีความจำนงค์ให้เขาถึงซึ่งความปราชัยทั้ง ๒ ฝ่าย แล้วรวบรวมฝูงชนยกไปทำการต่อสู้ค่านลัทธิจักรพรรดิค่านอำนาจราชศักดิ์ ค่านเจ้าของที่ดินทันที ถ้าหากเป็นการแตกร้างกันระหว่างคนมั่งมีทรัพย์สินกับชั้นราชศักดิ์แล้ว คนชั้นไม่มีทรัพย์สินควรตั้งอยู่ข้างค่านราชศักดิ์ แต่ในเวลาเดียวกันจงอย่ายอมผูกคอกกับคนชั้นมั่งมีทรัพย์สิน ต้องทำการต่อสู้จนคนชั้นไม่มีทรัพย์สินได้เป็นหัวหน้ามีอำนาจสิทธิ์ขาดทีเดียว

๔. ผลแห่งการแยกประเภทการปกครอง กับเศรษฐกิจของประเทศสยาม
นี้ ตรงกับวิธีการสำหรับทำการแก้ไขหมิงในทะเลใต้ ซึ่งสมาคมกลางส่งมาให้
ทะเลใต้ เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ปีกลาย ใช้เป็นทางดำเนินการรวมกันได้
หนังสือฉบับนี้ ก่อนหน้าที่ยังมิได้เปิดประชุมผู้แทนครั้งที่ ๓ ในทะเลใต้
ต้องถือว่าเป็นฉบับร่างไปก่อน

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๒
กรรมการในสยาม

(ต่อไปนี้ยังมีวิธีดำเนินการของพวกคอมมิวนิสต์ แต่ตัวอักษรลบเลือนมาก
อ่านไม่ใคร่ได้ความตลอด จึงมิได้แปล)

(ลงนาม) นายพันตำรวจตรี หลวงจันทน์พาศน์วิวัตร
หัวหน้าล่ามจีนตำรวจนครบาลกรุงเทพฯ แปล

๖ พ.ศ. ๗๓,

วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๓.

ที่มา : กจข. ร.๗ ม.๑๘/๑๒ เอกสารยึดได้จาก นางอุ้ม ผู้ต้องหา
จีนคอมมิวนิสต์ ในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๗๓.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผนวก ง.

กระทรวงมหาดไทย

ร่าง

พระราชบัญญัติห้ามการส่งเสริมลัทธิคอมมิวนิสต์แลบอลเชวิค

พระพุทธศักราช ๒๔...

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์กับลัทธิบอลเชวิค เป็นลัทธิอัน
อาจนำมาซึ่งความไม่สงบราบคาบในแผ่นดิน จึงเป็นการสมควรที่จะปราบปรามและป้อง
กันการเผยแพร่แลส่งเสริมลัทธิดังว่านั้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ ให้เรียกพระราชบัญญัตินี้ว่า พระราชบัญญัติห้ามการส่งเสริม
ลัทธิคอมมิวนิสต์แลบอลเชวิค

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ .....

พระพุทธศักราช ๒๔๙๐ เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ผู้ใดกล่าวร้ายว่า จา เขียนฎาพิมพ์เป็นหนังสือฎากระทำ
ร้ายอาการใด ๆ ในอันที่จะสั่งสอน แนะนำ ชักชวน ยุยง ชูเชื้อ ฎาล่อใจ ให้
ผู้อื่นนิยมนับถือลัทธิซึ่งเรียกกันว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ฎาลัทธิบอลเชวิคก็ดี ฎาในอันที่จะ
สรรเสริญเยินยอส่งเสริม ฎาเผยแพร่ลัทธิดังว่านั้นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดต้อง
ระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี แลปรับไม่เกินพันบาท

หมายเหตุ กำหนดโทษนี้เพียบมาจากกำหนดโทษสำหรับ
ความผิดฐานยุยงให้ทหารกำเริบและเลยไม่กระทำการ
ตามหน้าที่ ตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา ๑๐๓

มาตรา ๔ สมุด เอกสาร หนังสือพิมพ์ ฎาบทประพันธ์ ซึ่งมีความมุ่งหมายโดยตรง ฎาทงอ้อม ที่จะสั่งสอนแนะนำ ชักชวน ยุยง ชูเชื้อ ฎาล้อใจ ให้ผู้อื่นนิยมนับถือลัทธิซึ่งเรียกกันว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์ ฎาลัทธิบอลเชวิคก็คื ฎาที่จะสรรเสริญเป็นยอ ส่งเสริม ฎาเผยแผ่ ลัทธิคังวั้นก็คื ให้ถือว่า เป็นสมุด เอกสาร หนังสือพิมพ์ ฎาบทประพันธ์ ที่เป็นเสียนหนามแผ่นดิน ตามพระรชบัญญัติว่าค้วย สมุด เอกสาร แลหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ แลให้นำทังหลายในพระรชบัญญัตินั้นอันกล่าวถึง สมุด เอกสาร หนังสือพิมพ์ ฎาบทประพันธ์ที่เป็นเสียนหนามแผ่นดินมาใช้บังคับถึง สมุด เอกสาร หนังสือพิมพ์ ฎาบทประพันธ์คังวามาในมาตรานี้ค้วย

หมายเหตุ ความประสงค์ของมาตรานี้ก็เพื่อจะได้โยงไปใช้มาตรา ๓๒, ๓๓ และ ๓๗ แห่งพระรชบัญญัติ สมุด เอกสาร แลหนังสือพิมพ์ ซึ่งว่าค้วยการลงโทษผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ ผู้ขาย ผู้พิมพ์ ฎาผู้จ่ายแจก สมุด เอกสาร แลหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็น เสียนหนามแผ่นดินตลอดถึงการยึดสมุด เอกสาร แลหนังสือพิมพ์เชนวนั้น

มาตรา ๕ สมุด เอกสาร หนังสือพิมพ์ ฎาบทประพันธ์ ซึ่งมีลักษณะคังวามีในมาตราก่อน แต่ซึ่งได้เขียนฎาพิมพ์ขึ้นฎาโฆษณาออกกรุงสยามนั้น ท่านห้ามมิให้ผู้อื่นสั่งฎานำเข้ามาในพระรชอาณาจักร แลให้นำทังหลายในพระรชบัญญัติว่าค้วยสมุด เอกสาร แลหนังสือพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ อันกล่าวถึง สมุด เอกสาร หนังสือพิมพ์ ฎาบทประพันธ์ที่คองห้ามมิให้นำเข้ามาในพระรชอาณาจักร มาใช้บังคับถึงสมุด เอกสาร หนังสือพิมพ์ฎา บทประพันธ์นั้น ๆ เสนาบคักระทรวงการค่างประเทศ แลเสนาบคักระทรวงมหาดไทยคัออกคำสั่งห้ามตามมาตรา ๓๔ แห่งพระรชบัญญัติที่กล่าวนามมาแล้ว

หมายเหตุ ความประสงค์ของมาตรานี้ก็เพื่อจะได้โยงไปใช้มาตรา ๓๔, ๓๕, ๓๖ และ ๓๗ แห่งพระรชบัญญัติ สมุด เอกสาร แลหนังสือพิมพ์ ในการลงโทษ ผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ ผู้นำเข้ามา ผู้ขายแลแจกจ่ายสมุด เอกสาร แลหนังสือพิมพ์คองห้ามนั้น ตลอดจนการจับ ยึด สมุด เอกสาร แล หนังสือพิมพ์นั้น ๆ

มาตรา ๖ ถ้าบุคคลตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไปประชุมกัน ถ้าจะเข้าประชุมกัน
ในที่ใด ๆ โดยซึ่งพนักงานมีเหตุอันควรสงสัยว่า ในการประชุมนั้นจะมีบุคคลหนึ่งบุคคล
ใดกระทำความผิดดังกล่าวไว้ในมาตรา ๓ ไซ้ ท่านว่าเจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะสั่งให้
เลิกประชุม ถ้าห้ามไม่ให้มีการประชุมเช่นนั้น

ถ้าผู้ใดขัดขืนคำสั่งของเจ้าพนักงานดังกล่าวนั้น ท่านว่าผู้นั้นมีความ
ผิดต้องระวางโทษ จำคุกตั้งแต่เดือนหนึ่งขึ้นไปจนถึง ๓ ปี แลให้ปรับตั้งแต่ ๕๐ บาท
ขึ้นไปจนถึง ๕๐๐ บาทด้วยอีกโทษหนึ่ง

หมายเหตุ ความประสงค์ของมาตรานี้ ก็เพื่อจะให้อำนาจ
เจ้าพนักงานสั่งเลิกหรือระงับการประชุมที่สงสัยว่า จะมีผู้
กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้ ส่วนกำหนดโทษนั้นเทียบมาจาก
กฎหมายลักษณะอาญามาตรา ๑๔๕ ซึ่งว่าควยพวกก่อการจลาจล
ขัดคำสั่งเจ้าพนักงานที่สั่งให้เลิกไปเสีย

มาตรา ๗ ผู้ใดยุยง เสี้ยมสอน แนะนำ ชักชวน ถ้าผู้เชิญให้ถูกจ้าง
นัดกันหยุดงาน ถ้าให้มีการนัดกันหยุด ถางการค้าขายทั่วไป ถ้าในส่วนใดส่วนหนึ่ง
ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน แลปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท

ถ้าหากปรากฏว่าความผิดดังกล่าวมาในวรรคก่อน ได้กระทำความผิดดำเนินการ
การตามวิธีแห่งสิทธิคอมมิวนิสต์ อาลัทธิบอลเชวิก ท่านว่าผู้กระทำความผิดนั้นต้องระวางโทษ
ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้

หมายเหตุ ความประสงค์แห่งมาตรานี้ ก็เพื่อจะป้องกัน
การสะไตรแลบอยคอต ส่วนกำหนดโทษสำหรับวรรคหนึ่ง
เทียบมาจากกฎหมายลักษณะอาญามาตรา ๒๓๒ ซึ่งว่าควย
การชูเชิญให้ถูกจ้างทำงานเพื่อขึ้นค่าจ้าง

ประกาศมา ณ วันที่ ... เดือน ..... พระพุทธศักราช ๒๔...
เป็นปีที่ .... ในรัชกาลปัจจุบันนี้

หมายเหตุ ในร่างนี้มีได้มีบทวิเคราะห์สำหรับคำว่า "คอมมิวนิสต์" แลคำว่า "บอลเชวิค" เพราะถ้าจะมีไว้ก็จะต้องเป็นคำอธิบาย ซึ่งค่อนข้างจะยืดยาวเท่ากับจะเป็นการสอนลัทธิทั้งสองนั้นทีเดียว

ถ้าหากจะมีคดียื่นก็เห็นว่าศาลอาจพิจารณาได้ เพราะคำทั้งสองนั้นมีความหมายซึ่งรู้กันทั่วไป แลศาลคงรู้ด้วย ตัวอย่างกฎหมายที่เคยมีมาแล้วโดยไม่มีบทวิเคราะห์เลยอาจอ้างได้เช่นคำว่า "โจรสลัด" ในกฎหมายลักษณอาญา มาตรา ๓๐๒ ไม่มีอธิบายเลยว่าโจรสลัดคืออะไร ซึ่งผู้พิพากษาต้องเข้าใจเอาเอง

ที่มา : กจช. ร.๓ สบ.๒.๔๒/๘๗ บอลเชวิค

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผนวก จ.

รายงานการประชุมเสนาบดีสภา ที่ ๖/๒๔๗๐ วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๔๗๐

๑๑๑ ๑๑๑

๒. ปรีกษาร่างพระราชบัญญัติห้ามการส่งเสริมลัทธิคอมมิวนิสต์และบอลเชวิค
มีพระราชดำริถามความเห็นเสนาบดียุติธรรมว่า จะอ้างกฎหมาย
ลงโทษแทนได้ฤาไม่

เสนาบดียุติธรรมกราบบังคมทูลว่า มาตรา ๓ เป็นข้อใหญ่สำคัญ
ในร่างนี้เห็นด้วยเกล้าว่า เป็นการยากแก่ผู้พิพากษาจะวินิจฉัยว่าผู้ใด เป็นคอม-
มิวนิสต์หรือบอลเชวิค "มาตรานี้ประกาศความเป็นปรปักษ์ต่อบอลเชวิคโดยตรงอย่าง
เปิดเผย จะสมควรประกาศความปรปักษ์โดยตรง เช่นนี้หรือไม่"

อนึ่งถ้าเกิดมีคณะซึ่งมีลัทธิเป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาล เช่น อานาคิสต์
รีบบลิกันและก๊กมินตั๋ง พระราชบัญญัติอาจจะไม่คุ้มครองถึง เพราะฉะนั้นจะเปลี่ยน
ความในมาตรานี้ว่า "สั่งสอนด้วยความมุ่งหมายเป็นศัตรูต่อวิถีดำเนินการของรัฐบาล
เช่น ในทางปกครอง ในทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ได้ฤาไม่"

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ รับสั่งว่า ถ้าเปลี่ยนความเท่านั้น
ก็ political opinion ทั้งหมด เพราะว่า การเป็น socialist เป็นต้นไม่
เป็นอาญา"

เสนาบดีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกราบบังคมทูลว่า
ประเทศอังกฤษมีกฎหมายแล้ว แต่ นายสตีเวนส์ เห็นว่ายังไม่ควรมีกฎหมายพิเศษ
ควรเอากฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติสมุดเอกสารบังคับ กฎหมายที่ได้รับมานั้น
หมายความว่าถึง revolutionary doctrines & seolitious teaching ข้อ
สำคัญนั้นต้อง advocate violence

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ รับสั่งว่า ผู้ที่มาประชุมกันนั้น
อาจแก้ว่าไม่ได้คิดทำร้ายใคร เป็นแต่สอน ทรงเห็นว่า ความที่ร่างมานี้โทษยังไม่พอ
และไม่ทรงเห็นชอบด้วยการที่จะยกเอาพระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์มา

บังคับจะทำอะไรใครก็ไม่ได้ จนกว่าจะมีผลถึงการจลาจล อนึ่ง การประชุมกันนั้น ความผิดจะมีต่อเมื่อชักคำสั่งไม่ยอมเลิกประชุม ทรงเห็นว่าโทษยังน้อยไป ถ้าประชุมกันนั้นว่าผิดกฎหมายไม่ได้หรือและเป็นสมาชิกของคณะคอมมิวนิสต์ ก็ลงโทษอีกด้วยไม่ได้ หรือ รับสั่งถามเสนาบดียุติธรรมว่าสมาชิกสมาคมลับนั้นมีโทษหรือไม่

มีพระราชดำรัสว่า ในประเทศอังกฤษการประชุมใน Hyde Park ถึงแม้ว่ามี speech ร้ายแรง แต่ไม่มี violence แล้วก็ไม่ต้องโทษ และเป็นสมาชิกของคณะก็ไม่ลงโทษ แต่เมืองเราจะกดขี่ให้แรงกว่าก็ควร

เสนาบดียุติธรรม อ่านบทกฎหมายว่าด้วยอั้งยี่ แล้วกราบบังคมทูลว่า สมาคมที่ปกปิดวิธีการของสมาคม และตั้งขึ้นเพื่อเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย แต่สำหรับสมาคมลับลงโทษ ได้แก่ผู้ที่เป็นกรรมการเท่านั้น โทษอั้งยี่นั้นจำคุกไม่เกิน ๓ ปี และปรับไม่เกินห้าพันบาท

เสนาบดีว่าการต่างประเทศกราบบังคมทูลว่า ถ้าจะให้เป็นกฎหมาย พิเศษแล้วตาม Trade Union Law ต้องมี class hatred และ violence ทรงอ่านข้อความในบันทึกความเห็นนายสตีเวนส์ในเรื่องนี้เสนอที่ขุมนุ่ม และไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างนี้ แนะนำให้ตั้งกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติขึ้นใหม่

มีพระราชดำรัสถามเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยว่า จะให้เลิกกักมิดัง ในเมืองไทยทั้งหมดนั้นฤ

เสนาบดีกราบทูลว่า คงไม่สำเร็จ พระราชบัญญัติที่ร่างมานี้ เป็นการเพิ่ม เค็มสำหรับลงโทษพวกนี้เพราะปรากฏว่ามีบางพวกสอน Communism ถึงหยุดงานกันแล้วก็มี

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์ฯ รับสั่งว่าในเวลานี้ ลงโทษไม่ได้ แค่เนรเทศเท่านั้น ควรใช้อ่านจนให้มากขึ้น

เสนาบดีว่าการต่างประเทศกราบบังคมทูลว่า ในชั้นใดชั้นนั้น เขาเนรเทศออกไปโดยไม่ต้องให้ reason เลย

ในที่สุดทรงพระราชดำริเห็นพ้องด้วยที่ชุมนุมว่าควรตั้งกรรมการขึ้นใหม่ ให้กระทรวงต่างประเทศ, มหาดไทย, ยุติธรรม, และกลาโหม ตั้งผู้แทน คือพระยาเทพวิฑูร ๑ หม่อมเจ้าบรรเคซ ๑ นายสตีเวนส์ ๑ และนายกียอง ๑ รวม ๔ ให้พระยาเทพวิฑูรฯ เป็นนายก และให้ direction แก่กรรมการนั้น ให้พยายามร่างการห้ามไม่ให้เผยแพร่หรือตั้งลัทธิคอมมิวนิสต์และบอลเชวิคใน กรุงเทพมหานคร ตามทำนองกฎหมายเมืองอื่น ๆ ที่เสนาบดีว่าการต่างประเทศจะได้รวบรวม

ฯลฯ

ฯลฯ

ที่มา : กจช. ร.๗ แฟ้ม ๒๕๕ หมายเลข ๘/๒๕๕ ภาคผนวก ๗
 ใน ฌรังค์ พ่วงพิศ, นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีนในประเทศไทยในรัชสมัย
 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระนคร : บรรณกิจ, ๒๕๑๘), หน้า ๒๐๖-๒๐๘.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผนวก ฉ.

รายงานของกรรมการ

พิจารณาเรื่องการป้องกันลัทธิคอมมิวนิสต์และบอลเชวิค และ
การประกาศชักชวนอย่างอื่น ๆ อันเป็นภัย

คณะกรรมการซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯตั้งขึ้น เพื่อพิจารณาการออกกฎหมายป้องกันลัทธิคอมมิวนิสต์ แลการประกาศชักชวนอย่างอื่น ๆ อันเป็นภัยต่อความเปนอยู่ของประชาชน มีความประสงค์ที่จะกล่าวในรายงานนี้ถึงการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อย่างหนึ่ง หลักการบางอย่างซึ่งเปนแนวคำเนนความคิดของกรรมการอย่างหนึ่ง แลคำอธิบายร่างบทบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้พูดเกล้าฯถวายมานี้ก็อย่างหนึ่ง

๑. ลักษณะของกฎหมายที่จะออกประกาศใช้

ปัญหาข้อต้นที่กรรมการยกขึ้นพิจารณามีอยู่ว่า จะควรร่างกฎหมายขึ้นใหม่ที่เดี๋ยวจึงจะแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดกฎหมายบางลักษณะที่มีอยู่แล้ว เมื่อได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ในเวลานี้และพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสาร แลหนังสือพิมพ์มีบทบัญญัติอันจะให้อำนาจรัฐบาลตรวจตราและกำกับการประกาศชักชวนให้เกิดการกำเริบได้อยู่บ้างกระนั้นก็ดี พระราชบัญญัติเหล่านั้นยังหาเพียงพอแก่ความประสงค์ไม่ เหตุว่าบทบัญญัติเหล่านั้นเป็นพระราชกำหนดกฎหมายที่ได้ประกาศใช้ก่อนลัทธิคอมมิวนิสต์จะเกิด เป็นเหตุร้ายต่อความสงบราบคาบของประชาชนเป็นเวลาหลายปี เมื่อพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลานี้มีข้อบัญญัติอยู่บ้างเช่นนั้นแล้ว จึงเห็นว่าเป็นการสมควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดกฎหมายเหล่านั้นให้ดีขึ้น พอสมควรแก่เหตุในปัจจุบันนี้ คือว่าที่จะออกกฎหมายใหม่เป็นพิเศษ

๒. ลักษณะของการประกาศชักชวนอันเป็นภัย

กรรมการได้พิจารณาโดยละเอียดแล้วว่า จะควรใช้คำว่า "คอมมิวนิสต์" และ "บอลเชวิค" ในกฎหมายที่จะร่างขึ้นใหม่นี้ ให้เป็นถ้อยคำที่แสดงลักษณะของลัทธิ ถ้ากิจการอันเป็นภัยและควรจะปราบปราม ฤาจะควรพูดถึงหลักการ ฤาลักษณะการที่ทำให้กิจการเหล่านั้นเป็นภัยแก่ความสงบเรียบร้อยของประชาชน

คำว่า "บอลเชวิค" ยังไม่มีความหมายที่แน่นอนในกฎหมาย เป็นแต่เพียงชื่อของคณะนักการเมืองคณะหนึ่งในประเทศรัสเซีย

คำว่า "คอมมิวนิสต์" เป็นคำที่รู้จักกันอยู่โดยมากกว่าหมายถึงลัทธิทางเศรษฐกิจอันหนึ่งซึ่งเกี่ยวแก่การถือกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สิน ลัทธินี้เป็นลัทธิโบราณและไม่เคยเป็นเหตุร้ายแก่ความสงบเรียบร้อยของประชาชนจนกระทั่งเร็ว ๆ นี้ กิจกรรมของพวกคอมมิวนิสต์เวลานี้ มีทั้งการสั่งสอนและฝึกฝนให้ใช้กำลังบังคับและกระทำร้ายเพื่อเป็นทางให้เกิดการกบฏ พวกคอมมิวนิสต์มักจะพยายามก่อให้เกิดความเกลียดชังและความเป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาลอย่างหนึ่ง ภายใ้ให้คนทั้งหลายขาดความจงรักภักดีและให้เกิดความกระด้างกระเดื่องขึ้นอย่างหนึ่ง ภายใ้ให้เกิดความไม่พอใจในทางเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่ง ลัทธิคอมมิวนิสต์อันประกอบด้วยลักษณะเหล่านี้แหละซึ่งเป็นเหตุให้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ พยายามที่จะปราบปราม โดยวิธีออกกฎหมายห้ามปรามการกระทำเช่นนั้น เพราะฉะนั้นการใช้คำว่า "คอมมิวนิสต์" ในกฎหมายอาญาน่าจะเป็นทั้งกว้างเกินไปและแคบเกินไปด้วย เป็นต้นว่า ผู้ใดนำหนังสือที่มีชื่อว่า "วิบูลิค" แต่งโดย "เพลโท" ซึ่งเป็นหนังสือเล่มแรกที่กำลังกล่าวถึงลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทยสยามนี้ ไม่ควรจะให้เป็นการผิดอาญา อีกประการหนึ่งความสงบเรียบร้อยของประชาชนอาจจะเกิดขึ้นได้ เช่นเดียวกันแต่ใช้ชื่อเป็นอย่างอื่น ถ้าเป็นแต่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของลัทธิทางเศรษฐกิจอย่างอื่นก็ได้ ยังมีลัทธิทางการเมืองต่าง ๆ อีกซึ่งเป็นเหตุร้ายต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองในประเทศอื่น ๆ และอาจจะได้รับการสนับสนุนในประเทศไทยในเวลาหนึ่งเวลาใดก็ได้ เช่น ลัทธิ "ซินดิกาลิซม" Syndicalism และ "แอนนาร์คิซม" Anarchism เป็นต้น

เพราะฉะนั้น กรมการจึงได้ตกลงที่จะใช้ถ้อยคำแสดงลักษณะการประกาศชักชวนต่าง ๆ อันเป็นภัยในทางที่จะมิให้ถ้อยคำนั้นกินความเฉพาะแต่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ภายใ้บอลเชวิคความที่เข้าใจกันโดยมาก แต่จะให้ถ้อยคำนั้นกินความตลอดถึงกิจการลัทธิทางการเมืองอย่างใด ๆ ที่เป็นปรปักษ์ต่อความสงบราบคาบของประชาชน และเมื่อได้ตรวจดูพระราชกำหนดกฎหมายของประเทศต่าง ๆ แล้วก็ปรากฏว่าประเทศเหล่านั้น

ได้ดำเนินการไปตามหลักนี้เหมือนกัน

หลักของการออกกฎหมายชนิดนี้ก็เพื่อป้องกันการใช้จ่ายล้มเหลว เพราะ
เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะป้องกันตนเองและป้องกันพลเมืองให้พ้นจากกิจการที่ฟุ้ง
อันเป็นการสนับสนุนการสอนให้ใช้จ่ายบังคับบัญชาการทำร้าย เป็นวิธีที่จะให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงประเพณีทางการเมืองทางเศรษฐกิจ โดยที่ผู้กระทำกรหาใคร่ระลึก
ถึงว่าลัทธินี้จะให้คุณประโยชน์เพียงไร

อย่างไรก็ดี กรรมการมีความเห็นว่า การที่จะออกกฎหมายใหม่นั้นไม่ควร
จะจำกัดการปราบปรามเฉพาะแต่ลัทธิ และแบบการอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้จ่าย
การทำร้าย แลการกำเริบเท่านั้น เพราะนอกจากนี้ยังมีภัยอีกอย่างหนึ่งซึ่งอาจเกิด
ขึ้นได้ในประเทศสยาม กล่าวคือ ความทะเยอทะยานที่จะให้เปลี่ยนแปลงประเพณีการ
ปกครองของรัฐบาล โดยที่คิดไม่รอบคอบและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ค่อยไปภายหน้าพลเมือง
อาจมีความต้องการที่จะมีเสียงในการปกครองของรัฐบาล ฉะนั้นอำนาจของพระเจ้า
แผ่นดินก็เป็นได้ แต่พลเมืองในประเทศสยามโดยมากยังมีได้รับความฝึกฝนที่จะคิดทาง
การเมืองทางเศรษฐกิจ จึงยังเห็นไม่ได้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญใน
ประเพณีการปกครองของประเทศสยามได้อย่างไร ในเวลานี้ และทั้งจะยังมีขึ้นไม่ได้
อีกช้านาน โดยเหตุนี้จึงเป็นที่เกรงว่าจะมีภัยอันเกิดจากความทะเยอทะยานในเรื่อง
การเมือง อันจะนำมาซึ่งความระส่ำระสาย และเป็นเหตุให้เกิดความพยายามที่จะ
เปลี่ยนแปลงประเพณีการปกครองของบ้านเมือง ก่อนถึงเวลาอันสมควร ปัญหาข้อนี้
ก่อให้เกิดความยากลำบากขึ้น

การออกกฎหมายเพื่อป้องกันเหตุร้ายอันจะมีในข่าวสารต่าง ๆ ถ้าความ
ทะเยอทะยานที่จะเปลี่ยนแปลงรัฐบาลอาจทำได้อยู่ ๒ ประการ ประการหนึ่งห้ามมิให้
สนทนารืออย่างเปิดเผยถึงการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล และอีกประการหนึ่งห้ามการ
กระทำตามแบบดาวิธีการที่จะก่อให้เกิดความทะเยอทะยานจากการสนทนารือที่มี
เจตนาจะทำให้ขาดความจงรักภักดีอย่างหนึ่ง จะยั่วให้เกิดความเกลียดชังขึ้นใน
ระหว่างบุคคลต่างชั้นกันอีกอย่างหนึ่ง จนในที่สุดถึงกับใช้จ่ายล้มเหลว และนำมา
ซึ่งความไม่สงบราบคาบในหมู่ประชาชนอีกอย่างหนึ่ง กรรมการได้ตกลงเห็นพร้อมกัน

ว่าไม่ควรจะออกกฎหมายห้ามเค็ดชาคในเรื่องการสนทนาหรือหลักการเมือง การเปลี่ยนแปลงประเพณีการปกครองของรัฐบาล กฎหมายควรจะมีบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดต่อเมื่อปรากฏว่าได้มีการสนทนาหรือแนะนำให้มีการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการใด ๆ ฤาโดยวาจาฤาโดยประการใด ๆ ฤาทำให้ปรากฏในข่าวสารใด ๆ อันพึงจะเป็นเหตุให้เห็นได้ชัดว่าเป็นการสนับสนุน สีสมนอนให้ใช้กำลังกระทำร้ายฤามีเจตนาที่จะให้เกิดความเกลียดชังต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ดี ฤาต่อรัฐบาลก็ดี ฤาจะยั่วให้เกิดความกระด้างกระเดื่องและความเกลียดชังขึ้นในระหว่างคนต่างชั้นกันก็ดี

ในการที่กรรมการได้ลงมติดังกล่าวแล้วนี้ ก็เพราะมีความเห็นว่า หลักการเหล่านี้จะให้อำนาจแก่รัฐบาลที่จะป้องกันและตรวจตราว่ากับความทะเยอทะยานอันจะเป็นเหตุให้ก่อการกบฏ รับ ทั้งจะไม่เป็นการคัดรอนเสรีภาพในเรื่องแสดงความคิดเห็นและการสนทนาหรือคำขวัญ ข้อคิดอันนี้ใช้ว่าจะต้องควยหลักธรรมทั่วไปในเรื่องเสรีภาพแต่อย่างเดียวกันหามีได้ ยังต้องควยหลักปฏิบัติทั่วไปควย ถ้าจะพิจารณาตามกิจการที่รัฐบาลอื่นได้กระทำมาแล้วจะเห็นได้ว่ากาที่รัฐบาลพยายามจะป้องกันความระส่ำระสายของพลเมืองโดยประกาศห้ามอย่างเค็ดชาค มิให้มีการสนทนาหรือในเรื่องหลักการเมืองโดยเปิดเผยนั้น ใช้ว่าจะไร้ผลถึงความประสงค์เท่านั้น ยังเป็นการเพิ่มให้มีอันตรายยิ่งขึ้นอีกควย การประกาศห้ามอย่างเค็ดชาคเช่นนี้กระพือให้เกิดความระส่ำระสายขึ้นมากกว่าที่จะเป็นการระวังความระส่ำระสายนั้นเสียอีก ทั้งจะทำให้คนไทยแลโลกคิดเห็นไปว่ารัฐบาลสยามกระทำการมิสมควรแก่กาลสมัย โดยที่ไม่ยอมให้มีการสนทนาหรือในเรื่องการปกครองฤายอมให้มีการเปลี่ยนแปลงในประเพณีของบ้านเมืองเท่าที่สามารถจะทำได้ ความรู้สึกเช่นนี้แม้ว่าจะเป็นการไม่จริงก็ตาม แต่อาจจะเป็นเหตุให้เกิดผลร้ายได้ การประกาศห้ามอย่างเค็ดชาคเช่นกล่าวแล้วนี้อาจเป็นเหตุให้เกิดการโต้แย้งขึ้นในระหว่างบุคคลซึ่งมีความประสงค์ที่จะก่อการกบฏในประเศสยาม จึงเป็นที่เห็นได้ว่าการประกาศห้ามอย่างเค็ดชาคนั้น จะไม่เป็นการป้องกันการสนทนาหรือและการระส่ำระสายเลย กลับจะเป็นการส่งเสริมเสียควยซ้ำ

รัฐบาลซึ่งได้ดำเนินนโยบายโดยวิธีห้ามการเค็ดชาคโดยรัฐบาลอย่างเค็ดชาคฤาคัดเสรีภาพของบุคคลในการแสดงความคิดเห็นฤาการสนทนาหรือในเรื่องการเมืองนั้น

ก็คือรัฐบาลโซเวียต แห่งรัสเซียและรัฐบาลมุซโซลินีแห่งอิตาลีเท่านั้น รัฐบาลสยามมิได้
ตกอยู่ในจำพวกนี้

แม้ประเทศสยามยังไม่เคยมีประเพณีการปกครองอย่างใด นอกจากการ
ปกครองโดยอาญาสิทธิ์มาแต่ก่อนก็ดี การปกครองอย่างนี้อาจจะเป็นการปกครองที่ไม่
เหมาะแก่เหตุการณ์ใหม่ ๆ ในภายหน้าก็ได้ แต่ทั้งนี้ยังเห็นไม่ได้ว่ารัฐบาลสามารถที่จะ
ป้องกันอันตรายหรือใน เรื่องการเปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างไร รัฐบาลควรพยายาม
ที่จะปราบปรามแต่เพียงความทะเยอทะยานที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลง แต่ไม่ได้กระทำ
ลงโดยเจตนาดี แลที่เห็นชัดอยู่ว่ามีเจตนาที่จะยั่วให้เกิดความอาฆาตมาคร้ายต่อสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวและจะก่อให้เกิดความไม่สงบราบคาบขึ้นเท่านั้น ความมั่นคงของรัฐบาลจะมี
อยู่ได้ก็โดยความยินยอมและความจงรักภักดีของประชาชน แต่ความจงรักภักดีนั้นย่อมไม่
เกิดขึ้นด้วยการ ออกกฎหมายบังคับกดขี่ ความมั่นคงของรัฐบาลจะอยู่ได้ก็ต้องอาศัยการใช้
อำนาจอย่างสุจริตเพื่อประโยชน์ของพลเมือง ถ้ารัฐบาลกระตือรือร้นที่จะทำให้บ้านเมือง
ดีขึ้นแลทำให้สมดังความปรารถนาและความต้องการของพลเมือง เพื่อให้พลเมืองได้รับ
ความร่มเย็นเป็นสุขยิ่งขึ้นแล้ว รัฐบาลไม่จำเป็นต้องเกรงในเรื่องที่จะให้พลเมืองมีเสรีภาพ
ที่จะแสดงความคิดเห็นแลสนทนารือทางการเมืองเท่าที่จะได้อนุญาตให้ไว้ในกฎหมาย
ที่จะประกาศใช้นี้ ถ้ารัฐบาลทำให้เห็นปรากฏว่าไม่เชื่อเพื่อและไม่เหลียวแลถึงความ
เป็นอยู่ของพลเมืองแล้ว แม้ว่าจะมีกำลังอำนาจบังคับมากสักเท่าใด ก็คงจะป้องกัน
การระส่ำระสายและความทะเยอทะยานไว้ไม่ได้ กฎหมายที่กกดขี่นั้นย่อมถือกันว่าเป็น
เครื่องหมายแห่งความกลัว ทั้งไม่เป็นการกระทำอันสมควรแก่กาลสมัย

โดยเหตุนี้ กรรมการจึงได้จัดร่างบทบัญญัติขึ้น เพื่อให้สมแก่ความประสงค์
ทั้งสองทาง กล่าวคือ เพื่อจะป้องกันการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ลัทธิทางการเมือง
อื่น ๆ ที่มีก็จะเป็นเหตุให้เกิดการออกกำลังกระทำร้ายทางหนึ่ง แลอีกทางหนึ่งเพื่อจะ
ป้องกันการสนทนารืออากการสนับสนุนโอบแบบการทางการเมืองอันใดโดยวิธีใด ๆ
อาโดยวจา ด้วยเจตนาที่จะให้เกิดความไม่สงบราบคาบ อาเพื่อทำลายความมั่นคง
ของรัฐบาล อาเพื่อทำลายประเพณีของบ้านเมือง ถ้าจะดำเนินการให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น
ไปกว่านั้นแล้ว ก็จะเป็นการส่งเสริมมากกว่าเป็นการป้องกัน

๓. การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา

เมื่อกรรมการได้ตกลงในเรื่องปัญหาเบื้องต้นต่าง ๆ แล้ว จึงได้พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๐๓ และมาตรา ๑๐๔ ในหมวด ๒ แห่งประมวลกฎหมายอาญาอันเกี่ยวแก่ความผิดฐานขบถภายในพระราชอาณาจักร

กรรมการเห็นสมควรต้องพิจารณามาตรา ๑๐๔ ก่อน เพราะเป็นมาตราที่สำคัญที่สุดของบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมต่าง ๆ ที่กรรมการได้ร่างขึ้น ทั้งกฎหมายบทนี้ได้วางหลักบางอย่างไว้เป็นบรรทัดฐานให้ดำเนินการร่างบทบัญญัติอื่น ๆ ต่อไปด้วยมาตรา ๑๐๔ ตามตัวบทเดิมมีใจความดังต่อไปนี้

"ผู้ใดกระทำให้ปรากฏแก่คนทั้งหลายด้วยประการใด ๆ โดยเจตนาต่อผลอย่างหนึ่งอย่างใด ที่ว่าต่อไปในมาตรานี้ คือ

(๑) เพื่อจะให้ขาดความจงรักภักดี ถ้าดูหมิ่น ต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ดีต่อรัฐบาลก็ดี ถ้าต่อราชการแผ่นดินก็ดี

(๒) เพื่อให้คนทั้งหลายเกิดความเคียดแค้นและกระต้างกระเดื่องถึงสามารถอาจจะเกิดเหตุร้ายขึ้นในแผ่นดินของท่านได้ก็ดี

(๓) เพื่อยุ้งให้คนทั้งหลายกระทำการล่วงละเมิดต่อพระราชกำหนดกฎหมายก็ดี ท่านให้เอามั่นผู้กระทำอย่างใด ๆ โดยเจตนาเช่นว่ามานี้ ลงอาญาจำคุกไม่เกินกว่า ๓ ปี และให้ปรับไม่เกินกว่า ๑,๐๐๐ บาท ด้วยอีกโทษหนึ่ง

กรรมการได้ตกลงให้อนุมัติมาตรา ๑, ๒, ๓ คงอยู่ตามเดิม แต่ขยายความให้กว้างออกไป โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติต่อไปให้ถึงความถึงการก่อการกำเริบอันเป็นภัยทุก ๆ ลักษณะการ กฎหมายบทนี้จึงควรมีความ ดังต่อไปนี้

"ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ก็ดี สนับสนุนตราสั่งสอนลัทธิการวิชีकरणทางการเมืองทางเศรษฐกิจ โดยวาจา ถาลายลักษณะอักษร ถาเอกสารตีพิมพ์ ถาโดยวิธีใด ๆ ก็ดี ด้วยมีเจตนาถาหวังต่อผลอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ คือ

(๑) เพื่อจะให้ขาดความจงรักภักดี ถ้าดูหมิ่นต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฤาต่อรัฐบาลก็ดี ถาต่อราชการแผ่นดินก็ดี

(๒) เพื่อให้เปลี่ยนแปลงรัฐบาล ภาพระราชกำหนดกฎหมายโดยใช้กำลังบังคับฎากระทำร้ายก็คื

(๓) เพื่อให้คนทั้งหลายเกิดความเคือคร้อน และกระต้างกระเคือองถึงสามารถอาจจะเกิดเหตุร้ายขึ้นในแผ่นดินของท่านได้ก็คื

(๔) เพื่อจะยั่วให้เกิดความเกลียดชังขึ้นในระหว่างคนต่างชั้นกันก็คื

(๕) เพื่อยูงให้คนทั้งหลายกระทำการล่วงละเมิดต่อพระราชากำหนดกฎหมายก็คื

ท่านว่ามันมีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่า ๑๐ ปี และให้ปรับไม่เกินกว่า ๕,๐๐๐ บาท ด้วยอีกโสคหนึ่ง

กรรมกรเชื่อว่า หลักการซึ่งกล่าวไว้ตามข้อความทั้ง ๔ ประการนี้คงจะคลุมถึงกิจการของพวกคอมมิวนิสต์ในเวลา นี้ ตลอดจนกิจการอันคล้ายคลึงกันซึ่งอาจเกิดขึ้นในภายหน้า โดยมีชื่อฎาแบบการเป็นอย่างอื่นได้ อนึ่ง ตามความในบทบัญญัตินี้ จะเป็นที่ทำให้เห็นได้ว่า การสอนฎาการสนับสนุนหลักการทางการเมืองฎาทางเศรษฐกิจโดยวิธีใดก็คืฎาโดยถ้อยคำก็คื ด้วยมีเจตนาที่จะให้เกิดเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดใน ๕ ประการที่กล่าวไว้แล้วนี้ ย่อมเป็นความผิดตามกฎหมายบทนี้ทั้งสิ้น

๔. สมาคม

กรรมกรเห็นว่า การประกาศชักชวนจะสำเร็จลงได้โดยมากยอมอาศัยสมาคม ฎาการรวบรวมเป็นหมู่เป็นคณะ จึงได้เพิ่มความในเรื่อนี้เข้าเป็นพิเศษ แลวางโทษอย่างหนักสำหรับเจ้าหน้าที่ของคณะใดที่สนับสนุนฎาส่งสอนลัทธิฎาแบบการที่ต้องห้ามตามกฎหมาย บรรดาสมาชิกของสมาคมก็จะต้องได้รับโทษเช่นกัน แต่โทษนี้จ่าจะต้องให้ค่าลงมากกว่าบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่

๕. การนัดกันหยุดงาน การจ้งการจ้าง ฯลฯ

การยุงให้ก่อการนัดกันหยุดงานเพื่อเป็นทางที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลยั่วให้เกิดความไม่สงบราบคาบแลความเคือคร้อนนัน เป็นเรื่อหมายแห่งการกระทำของพวกคอมมิวนิสต์ในประเทศอื่น ๆ การนัดกันหยุดงานนั้นเป็นการละเมิดอำนาจ

ทางเศรษฐกิจ การนัดหยุดการค้าขายเพื่อเหตุทางการเมือง ก็เป็นการละเมิดอำนาจทางเศรษฐกิจเช่นกัน เมื่อได้พูดถึงการนัดกันหยุดงาน การงดการจ้าง และการนัดหยุดการค้าขายเพื่อประโยชน์ทางการเมืองแล้ว จึงเห็นว่าควรจะต้องพูดถึงการนัดกันหยุดงาน การงดการจ้าง ฯลฯ ซึ่งไม่เกี่ยวแก่การเมือง แต่เป็นการละเมิดอำนาจทางเศรษฐกิจ อันอาจนำมา ซึ่งความเดือดร้อนและความไม่สงบราบคาบ เป็นต้นว่าการนัดกันหยุดงาน เพื่อเห็นแก่กันในการอุตสาหกรรมอันหนึ่ง ซึ่งไม่ได้มีการโต้เถียงกันอย่างหนึ่งอย่างใด แต่เพื่อเป็นการช่วยเหลือการนัดกันหยุดงานในการอุตสาหกรรมแห่งอื่น ถ้อยคำที่ใช้ในบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมนั้นกว้างพอที่จะทำให้การนัดกันหยุดงาน การงดการจ้าง ฯลฯ ทั้งสิ้นเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่ถ้าความประสงค์ของการนัดกันหยุดงาน การงดการจ้าง ถ้าการหยุดการค้าขายนั้นไม่เกี่ยวแก่การเมืองแล้ว โทษนั้นก็สมควรจะให้หนัก กรรมการจึงได้กำหนดโทษไว้เป็น ๒ สถาน โทษสำหรับการนัดกันหยุดงาน ซึ่งไม่เกี่ยวแก่การเมืองสถานหนึ่ง มีกำหนดอย่างสูงเพียง ๓ ปี แต่โทษสำหรับการนัดกันหยุดงาน ฯลฯ ซึ่งเกี่ยวแก่การเมืองอีกสถานหนึ่งมีกำหนดโทษอย่างสูง ๑๐ ปี

๖. การข่มขู่

อนึ่ง จะสังเกตเห็นได้ว่า ในระหว่างชนชาติจีนด้วยกันมักจะใช้การข่มขู่เพื่อที่จะบังคับให้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคม ถ้ามีส่วนในการนัดกันหยุดงาน ภารกิจการอื่น ๆ อยู่เป็นนิตย์ กรรมการจึงได้ตกลงให้มีความบัญญัติไว้ว่า การข่มขู่เช่นนั้น เป็นความผิดแต่ให้ลงโทษอย่างหนัก

๗. กำหนดโทษ

กรรมการมีความเห็นว่า การกระทำผิดอย่างร้ายแรงอาจจะเกิดขึ้นได้ แต่ถ้าหากได้เกิดขึ้นจริงแล้ว บรรดาผู้ที่ได้กระทำผิดนั้นควรต้องรับโทษอย่างสูงสุด ในฐานะเป็นขบถ ซึ่งมีกำหนดโทษถึงประหารชีวิต ถ้าจำคุกไว้จนตลอดชีวิต ฉะนั้นถ้าปรากฏว่าได้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นต้องด้วยบทบัญญัติในมาตรา ๔ และเป็นส่วนหนึ่งของแผนการที่จะทำลายรัฐบาลดาเปลี่ยนแปลงประเพณีการเมืองทางเศรษฐกิจ โดยใช้อำนาจจากกำลังกระทำร้ายแล้วผู้กระทำผิดก็ควรจะได้รับโทษอย่างหนัก อนึ่ง

มีข่าวปรากฏชัดอยู่ว่ามักจะมีผู้ส่งตัวแทนมาจากยุโรปเนือง ๆ เพื่อที่จะให้การกระทำการ
 ยุแหย่ให้เกิดการนัดกันหยุดงาน การเคื้อกร้อน การกระด้างกระเดื่อง แลการเกลียด
 ชังระหว่างบุคคลต่างชั้นกัน ทั้งให้เกิดการกำเริบจนถึงใช้กำลังกระทำร้ายกันจนเป็นเหตุ
 ให้เกิดการจลาจลขึ้นทางประเทศตะวันออก บทบัญญัติที่ได้ร่างขึ้นนี้ ให้อำนาจแก่รัฐบาล
 ที่จะเนรเทศแลลงโทษตัวแทน เช่นนั้นอย่างหนึ่งกับทั้งให้อำนาจที่จะลงโทษอย่างหนักอีกด้วย
 หนึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่าการร่างพระราชบัญญัติใหม่นี้ได้ขยายโทษตามที่ได้บัญญัติไว้ตาม
 มาตรา ๑๐๔ แห่งกฎหมายอาญาให้นักขึ้นกว่าเดิมตามสมควร การกระทำผิดเหล่านี้
 ย่อมมีลักษณะยิ่งหย่อนกว่ากัน เป็นธรรมดาจึงเป็นการยากที่จะเจียรไนชี้ชัดขึ้นความผิดเหล่านี
 นั้นลงไว้ในกฎหมายให้เป็นชั้น ๆ ไปตามฐานะของการกระทำได้ ทั้งนี้หนทางที่จะปฏิบัติ
 ให้เหมาะแก่เรื่อง ก็คือต้องให้อำนาจแก่ศาลที่จะลงโทษผู้กระทำผิดได้ตามสมควร
 เฉพาะกรณีเรื่องหนึ่ง ๆ เป็นเรื่อง ๆ ไป นอกจากนี้แล้วโทษอย่างหนักที่ได้วางไว้ใน
 กฎหมายย่อมจะเป็นเครื่องเตือนใจชาวต่างประเทศแลคนไทยให้กลัวเกรงต่อพระราช
 อาญา แลทั้งจะเป็นเครื่องช่วยป้องกันการพยายามกระทำการประกาศชักชวน อันเป็น
 ผิดตามกฎหมาย ฤาประพฤติฝ่าฝืนต่อกฎหมายอีกด้วย

โทษที่ได้วางไว้สำหรับความผิดนี้หนักกว่าโทษที่ประเทศอื่น ๆ เขาวางไว้
 สำหรับความผิดเช่นเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าความเป็นอยู่ในประเทศสยามยัง
 ต่างกันอยู่กับประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป ความเห็นของพลเมืองในประเทศนั้น ๆ
 เกิดขึ้นด้วยความรู้อาจเห็นจริง ทั้งเคยได้รับความฝึกฝนในทางการเมืองมาแล้วแต่ก่อน
 หนึ่ง ประเทศเหล่านี้ก็เป็นประเทศที่มีการปกครองอย่างประชาธิปไตยเป็นส่วนมาก ส่วน
 พลเมืองในประเทศสยามนั้นมิเคยได้รับการฝึกฝนในการแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง
 ฤาทางเศรษฐกิจเสียเลย ฉะนั้น ภัยที่จะเกิดขึ้นจากการประกาศชักชวนอันมิชอบย่อมจะมี
 มากขึ้น เหตุนี้กรรมการจึงได้ลงความเห็นพร้อมกันว่า ในการที่จะบัญญัติโทษเหล่านี้
 กรรมการหาได้กำหนดโทษอย่างต่ำลงไว้ไม่ เพราะตั้งใจที่จะคำนึงตามวิธีการแก้ไข
 ประมวลกฎหมายอาญาใหม่ หนึ่ง ถ้าจะสังเกตดูการที่ศาลต่าง ๆ ได้ปฏิบัติมาแล้วในการ
 กำหนดโทษขั้นต่ำตามประมวลที่ใช้อยู่ในเวลานี้ จะเห็นได้ว่า บางเรื่องศาลรู้สึกว่าการ
 โทษขั้นต่ำสำหรับความผิดบางอย่างตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายนั้น แม้ว่าจะได้ลดหย่อน

เมื่อโทษลงไปตามกฎหมายบ้างแล้วก็ดี ก็ยังหนักเกินกว่าสมควรอยู่

๔. กำลังพลรบ

กำลังพลรบเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งของรัฐบาล ฉะนั้นการที่จะปลุกใจให้กำลังพลรบมีน้ำใจมั่นคงอยู่ในความจงรักภักดีต่อรัฐบาลนั้นย่อมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง อนึ่งพวกคอมมิวนิสต์ทุกแห่งถือว่าการพยายามที่จะทำลายกำลัง และความซื่อสัตย์มั่นคงของทหารให้เสื่อมทรามลงนั้นเป็นวิธีการสำคัญอันหนึ่งของลัทธิของเขา ฉะนั้น จึงต้องพิจารณาปัญหาข้อนี้ให้ถี่ถ้วน ส่วนตำรวจนครบาลนั้นรัฐบาลก็ต้องอาศัยสำหรับรักษาความสงบเรียบร้อยและกระทำการสืบสวนต่าง ๆ ฉะนั้น ตำรวจนครบาลจึงตกอยู่ในฐานะอันเกี่ยวข้องกับทหาร

เหตุนี้ กรมการจึงเป็นการสมควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๐๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญาและบทบัญญัติบางบทแห่งประมวลกฎหมายอาญาทหาร

กรมการได้บัญญัติโทษสำหรับความผิดตามความในมาตรา ๑๐๓ ไว้เป็น ๓ ชั้นโทษ อย่างสูงความผิดบทบัญญัติเดิมนั้นมีกำหนดเพียง ๕ ปี ซึ่งนับว่าเป็นการเพียงพอสำหรับความผิดอย่างเดียวกันเป็นส่วนตัวโดยเฉพาะ เช่น บิดามารดาของทหารผู้หนึ่งชักชวนให้บุตรหลบหนีราชการเป็นต้น แต่ถ้าวการกระทำนั้นได้กระทำลงด้วยความประสงค์ที่จะทำให้วินัย และกำลังของทหารเสื่อมทรามลงแล้ว ได้วางกำหนดโทษไว้อย่างสูงเป็นเวลา ๑๐ ปี และถ้าได้ความว่าการกระทำนั้นเป็นส่วนหนึ่งของแผนการที่จะทำลายรัฐบาล โดยใช้กำลังบังคับ ถ้าวการร้ายแล้ว ได้วางโทษไว้อย่างหนักจนถึงประหารชีวิต ถ้าวการจนตลอดชีวิต

การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาทหาร ก็อยู่ในหลักเกณฑ์อันเดียวกันในบทบัญญัตินั้นได้วางโทษสำหรับการกระทำผิด ที่มี ความประสงค์ที่จะทำให้วินัยของทหารเสื่อมไปให้หนักขึ้นกว่าเดิม และทั้งเพิ่มโทษสำหรับความผิดอันเป็นส่วนหนึ่งของแผนการที่จะทำลายรัฐบาล โดยใช้กำลังบังคับให้หนักยิ่งขึ้นด้วย

๕. โรงเรียนราษฎร

กรรมการได้ตกลงกันว่ารัฐบาลควรจะตรวจตรา ปราบปรามการ
เผยแพร่วัทธิ อันเป็นภัยในโรงเรียนราษฎรโดยถี่ถ้วน จึงได้จัดร่างบทบัญญัติเพิ่มเติม
มาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎรดังนี้ "ถ้าปรากฏจากรายงานของผู้
ตรวจการศึกษาว่าโรงเรียนใดสอนฤทธาเตรียมนักที่จะสอนลัทธิฤทธาแบบแผนทางการ
เมืองฤทธาทางเศรษฐกิจโดยเจตนาฤทธาหวังต่อผลที่จะให้ชาคความจงรักภักดีฤทธาหมั่นต่อ
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็คื ต่อรัฐบาลก็คื ฤทธาต่อราชการแผ่นดินก็คื ฤทธาเพื่อจะให้เปลี่ยนแปลง
รัฐบาลสยาม ฤทธาพระราชกำหนดกฎหมาย โดยใช้กำลังบังคับฤทธากระทำร้ายก็คื
ฤทธาจะให้คนทั้งหลายเกิดความเคียดแค้น แลกระคายกระเคืองถึงสามารถอาจจะเกิด
เหตุร้ายขึ้นในแผ่นดินของท่านได้ก็คื ฤทธาจะยั่วให้เกิดความเกลียดชังขึ้นในระหว่างคน
ต่างชั้นกันก็คื ฤทธาจะยุยงให้คนทั้งหลายกระทำการล่วงละเมิดต่อพระราชกำหนดกฎหมาย
ก็คื" เมื่อโรงเรียนใดกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ก็ให้ปิดโรงเรียนนั้นเสียได้ทันที

จะสังเกตเห็นได้ว่าหลักเหล่านี้ลงรอยเดียวกันกับหลักซึ่งได้วางไว้ใน
มาตรา ๑๐๔ ทั้งสิ้น นอกจากนี้แล้วผู้รับผิดชอบในการกระทำดังกล่าวมานั้น ยังมี
ความผิดตามมาตรา ๑๐๔ อีกด้วย กรรมการได้นำบทบัญญัตินี้ขึ้นเสนอหารือต่อเสนาบดี
กระทรวงธรรมการ แลได้รับความเห็นชอบด้วยแล้ว

๑๐. พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์

กรรมการได้ตรวจดูบทบัญญัติในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วย
สมุด เอกสาร และหนังสือพิมพ์ที่ว่าด้วยหนังสือ ฤทธาบทประพันธ์ อันเป็นเขียนนามต่อ
แผ่นดินแล้ว เห็นว่าควรเพิ่มข้อความต่อท้ายมาตรา ๕ นี้ ดังนี้ "หนังสือบทประพันธ์
ฤทธาเอกสารใดอันมีความประสงค์โดยตรงหรือโดยปริยาย เพื่อจะให้ชาคความจงรักภักดี
ฤทธาหมั่นต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็คื ต่อรัฐบาลก็คื ฤทธาเพื่อจะให้เปลี่ยนแปลงรัฐบาล
สยาม ฤทธาพระราชกำหนดกฎหมายโดยใช้กำลังบังคับฤทธากระทำร้ายก็คื ฤทธาให้คน
ทั้งหลายเกิดความเคียดแค้นและกระคายกระเคือง ถึงสามารถอาจจะเกิดเหตุร้ายขึ้น
ในแผ่นดินของท่านได้ก็คื ฤทธาเพื่อจะยั่วให้เกิดความเกลียดชังขึ้นในระหว่างคนต่างชั้นกันก็คื

ฎาเพื่ออุยงให้คนทั้งหลายกระทำการล่วงละเมิดต่อพระราชกำหนดกฎหมายก็" ให้
ถือว่าหนังสือฎาบทประพันธ์นั้นเป็นหนังสือฎาบทประพันธ์อันเป็นสื่อนนามต่อแผ่นดิน

อนึ่ง จะสังเกตเห็นได้ว่าหลักการเหล่านี้ลงรอยเดียวกันกับหลักการ แล
ถ้อยคำของบทบัญญัติซึ่งกรรมการได้ร่างขึ้นไว้ในมาตรา ๑๐๔ แห่งประมวลกฎหมายอาญา
และบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ กรรมการได้นำข้อตกลงนี้
ขึ้นเสนอต่อกรรมการพิจารณาเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสาร
และหนังสือพิมพ์แล้ว แลได้รับความเห็นชอบด้วยแล้ว แต่ขอแนะนำให้เพิ่มเติมบทบัญญัติ
เข้าอีกข้อ ๑ กล่าวคือ บทบัญญัติที่จะขยายข้อความให้ชัดเจนออกไปว่าการแสดงความคิดเห็น
โดยสุจริตในเรื่องราชการแผ่นดินนั้น ถ้าได้กระทำลงไปด้วยเจตนาที่จะให้เป็นสาธารณ
ประโยชน์แล้ว ก็ไม่เป็นความผิดตามกฎหมายนี้ กรรมการคณะนี้เห็นชอบด้วยข้อยกเว้น
อันนี้ และเชื่อว่าคงจะมีข้อยกเว้นเช่นนั้นกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยสมุดเอกสาร
หนังสือพิมพ์ ตามที่จะได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ แต่ส่วนที่จะให้เพิ่มบทบัญญัตินั้นลงไว้ใน
ร่างบทบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๐๔ ดังที่แนะนำมาแล้วนั้นกรรมการ
คณะนี้ยังมีเห็นพ้องด้วย

๑๑. สรุปความ

กรรมการได้ตรวจดูตัวบทกฎหมายของประเทศอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน
ตลอดแล้ว เชื่อว่าบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้กว้างพอที่จะคลุม
ตลอดถึงการกระทำใด ๆ อันได้กระทำลงเพื่อให้เกิดการกำเริบ ฎาเป็นวิธีการอันเป็น
ภัยอย่างอื่น ๆ พอสมกับที่จะให้รัฐบาลมีอำนาจปราบปรามกิจการเหล่านั้นได้ตามสมควร
เท่าที่จะได้ตามกฎหมาย , แลทั้งเชื่อว่าบทบัญญัติเหล่านี้จะให้อำนาจแก่รัฐบาลเพียงพอที่จะ
ปราบปรามประกาศชักชวนอันเป็นภัยได้ทุกอย่าง ทุกประการทั้งปัจจุบันและอนาคต ใน
การจัดร่างบทบัญญัตินี้ กรรมการได้คำนึงการตามหลักกฎหมายอันสุขุม และบทบัญญัติ
เหล่านี้ควรจะเป็นกฎหมายของบ้านเมืองชั่วกาลนาน กรรมการมีความเห็นว่าถ้าจะให้

บทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญยิ่งขึ้นไปอีกแล้ว คงจะไม่ได้รับผลเพียงพอแก่ความ
มุ่งหมาย.

เวทย์มอนท์ บี. สตีเวนส์
พระยาเทพวิฑูร
หม่อมเจ้าบรรเทช
อาร์. กียอง

ที่มา : กจช. ร.๓ สบ.๒.๔๒/๘๓ บอลเซวิก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผนวก ช.

พระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา

พุทธศักราช ๒๔๗๐

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก
พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า
โดยที่เป็นการสมควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติบางบทแห่งกฎหมาย
ลักษณะอาญา

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้
มาตรา ๑ ให้เรียกพระราชบัญญัตินี้ว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมาย
ลักษณะอาญา พุทธศักราช ๒๔๗๐"

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ได้ออกประกาศในราชกิจจานุ
เบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๐๓ ในกฎหมายลักษณะอาญา
เสีย และให้ใช้บทบัญญัติต่อไปนี้แทนบทบัญญัตินั้นสืบไป

"ผู้ใดขยงผู้ซึ่งรับราชการทหาร ตำรวจจนครบบาล ฤๅตำรวจภูธร ให้ขาด
หนีกิติ ให้กำเริบขึ้นกิติ ให้ละเลยไม่กระทำตามหน้าที่กิติ ท่านว่ามันมีความผิดต้อง
ระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และให้ปรับไม่เกินห้าพันบาทด้วยอีกโส๓หนึ่ง

ถ้าความผิด ดังระบุไว้ในวรรคก่อนนี้ ได้กระทำโดยประสงค์จะซ่อนให้
วินัย และสมรรถภาพของกรมกองทหาร ฤๅตำรวจจนครบบาล ฤๅตำรวจภูธร เสื่อม
มากลงไซ้ ท่านว่ามันผู้กระทำมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และ
ให้ปรับไม่เกินห้าพันบาทด้วยอีกโส๓หนึ่ง

และถ้าหากว่าการกระทำผิดดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแผนการ
ที่จะล้มล้างรัฐบาล ฤๅจะให้เปลี่ยนแปลงประเพณีการเมือง ฤๅเศรษฐกิจด้วยใช้กำลัง
บังคับ ฤๅกระทำร้ายไซ้ ท่านว่ามันผู้กระทำมีความผิดต้องระวางโทษถึงประหารชีวิต
ฤๅจำคุกมันไว้ตลอดชีวิต"

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๐๔ ในกฎหมายลักษณะอาญา
เสีย และให้ใช้บทบัญญัติต่อไปนี้แทนบทบัญญัตินั้นสืบไป

"(๑) ผู้ใดกระทำการอย่างใดก็ตาม สนับสนุนหรือส่งเสริมวิถีชีวิต
เมือง ฤาเศรษฐกิจด้วยวาจา ฤาลายลักษณ์อักษร ฤาเอกสาร การตีพิมพ์ฤาคด้วย
อุบายใดใดก็ตามด้วยเจตนา ฤาคำนวณว่าจะให้เกิดผลอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้
คือ

(ก) เพื่อให้เกิดความเกลียดชัง ฤาทุหมิ่นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ฤารัฐบาล ฤาราชการแผ่นดิน ก็คือ

(ข) เพื่อจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาล ฤาพระราชกำหนดกฎหมาย
ว่าด้วยใช้กำลังบังคับฤาการระหารร้ายก็ดี

(ค) เพื่อให้เกิดความไม่พอใจและกระด้างกระสเคื่องในหมู่คนทั้งหลาย
ถึงอาจเกิดเหตุร้ายขึ้นในแผ่นดินของท่านก็ดี

(ง) เพื่อจะกวนให้เกิดขึ้นซึ่งความเกลียดชัง ระหว่างคนต่างชั้นก็ดี

(จ) เพื่อจะยุยงให้คนทั้งหลายกระทำการล่วงละเมิดพระราชกำหนด
กฎหมายก็ดี

ท่านเห็นว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าสิบปี และ
ให้ปรับไม่เกินกว่าห้าพันบาทด้วยอีกโสคหนึ่ง

(๒) ผู้ใดเป็นหัวหน้า ผู้จัดการ ฤาเป็นพนักงานของสมาคมใด ๆ
จะเป็นสมาคมลับฤามีใช้ก็ตาม หากว่าเป็นสมาคม อันมีความประสงค์ที่จะสนับสนุน
ฤาส่งเสริมวิถีชีวิต ฤาวิถีชีวิตเมือง ฤาเศรษฐกิจตามความที่ได้ว่าไว้ในวรรคที่หนึ่งแห่ง
มาตรานี้ ท่านเห็นว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าสิบปี และให้ปรับ
ไม่เกินกว่าห้าพันบาทด้วยอีกโสคหนึ่ง

ผู้ใดเป็นสมาชิกของสมาคมดังกล่าวนั้น ท่านเห็นว่ามันมีความผิดต้อง
ระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าห้าปี และให้ปรับไม่เกินกว่าพันบาทด้วยอีกโสคหนึ่ง และ
ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบรรดาผู้ที่ได้ไปในการประชุมอย่างใด ๆ ของสมาคม
ดังกล่าวนี้เป็นสมาชิกของสมาคมนั้นด้วยทุกคน

(๓) ผู้ไต่คุยง เลี่ยมสอน ฤาแนะนำให้เกิดการนัดหยุดงาน ฤาการปิดงานงคจ้าง ฤาการนัดหยุดการค้าขายใด ๆ ก็ดี เพื่อความประสงค์อย่างอื่น นอกจากที่ระงับข้อโต้เถียงภายในของการค้าขาย. อุตสาหกรรม ฤากิจอาชีพอื่น เกี่ยวข้องอยู่นั้น ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าสามปี และให้ปรับไม่เกินกว่าพันบาทด้วยอีกโสคหนึ่ง

ถ้าหากเป็นความประสงค์ที่จะให้มีการเปลี่ยนในรัฐบาล ฤาพระราชกำหนดกฎหมาย ฤาประเพณีของบ้านเมือง ฤาจะบังคับใจรัฐบาล ฤาจะข่มขู่ประชาชนก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าสิบปี และให้ปรับไม่เกินกว่าห้าพันบาทด้วยอีกโสคหนึ่ง

(๔) ผู้ใดบังคับฤาพยายามบังคับด้วยทำให้กลัวฤาขู่ว่าจะทำร้าย ฤาใช้กำลังกระทำร้ายด้วยประการใด ๆ ให้ บุคคลผู้หนึ่งผู้ใดเข้าเป็นสมาชิกในสมาคมใด ๆ ก็ดี ฤาให้เข้ามีส่วนในการนัดหยุดงานฤาการปิดงานงคจ้าง ฤาการนัดหยุดการค้าขายดังที่ได้กล่าวไว้ในวรรคก่อนก็ดี ฤาให้ช่วยเหลือสมาคม ฤาช่วยเหลือในการนัดหยุดงาน ฤาการปิดงานงคจ้าง ฤาการนัดหยุดการค้าขาย ดังว่านั้นก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่าสิบปี และให้ปรับไม่เกินกว่าห้าพันบาทด้วยอีกโสคหนึ่ง

(๕) ผู้ใดกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดดังที่ได้ระบุไว้ในมาตรานี้ และการกระทำผิดนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแผนการที่จะล้มล้างรัฐบาลก็ดี จะให้เปลี่ยนแปลงประเพณีในเมืองฤา เศรษฐกิจด้วยใช้กำลังบังคับ ฤากระทำร้ายก็ดี ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษถึงประหารชีวิต ฤาจำคุกมันไว้ตลอดชีวิต"

ประกาศมา ณ วันที่ ๒ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๐ เป็นปีที่ ๓
ในรัชกาลปัจจุบัน

ที่มา : "พระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช ๒๔๗๐",
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๔ (ตอนพิเศษ) วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐

ประวัติการศึกษา

นางสาวสุวดี เจริญพงศ์

สำเร็จการศึกษาอักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) ปีการศึกษา ๒๕๑๖
เข้าเป็นนิสิตแผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๑๗

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย